

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

SVERIGE 13.-
NORGE 15.-
DANMARK 15.-

DECEMBER 9/10-87

Våra nya jubileumsmynt 1988, nämligen 1000 kr i guld och 100 kr i silver till Delaware-jubileet. Konstnär: Bo Thorén. Foto efter provpräglingar: Myntverket, Eskilstuna. Upplagens storlek blir för guldmynnten 10 000 st och för silvermynten 150 000 st. Utväxlingen sker via bank- och postkontor och beräknas börja den 29 mars 1988. Förstorade. Jfr SNT 1987:6.

Metaller och mynt i bysantinska riket sid 304

En graverad rebus sid 309

Vår sedeltradition sid 310

En myntskatt från Lyckå slott sid 314

Briljanterad medalj sid 317

Myntfynd från Gestad Gamla Kyrka sid 320

Plate Money

Plåtmynten — världens största!

Bertel.Tingströms stora arbete utkom i början av året och recenseras i detta nummer av *SNT*.

Försumma inte att köpa boken, som ingen numismatiker eller samlare kan undvara! Vackert illustrerad i färg och svartvitt med alla typer och årtal avbildade.

Ca-pris 550 kr inbunden inkl. moms och frakt.

Beställes från

Kungl Myntkabinettet

Box 5405, S-114 84 STOCKHOLM

Tel. 08/783 94 00 eller direkt 783 94 42.

(Uppgifter om rabatt vid merköp lämnas på begäran.)

ORGAN FÖR
SVENSKA NUMISMATISKA
FÖRENINGEN

Östermalmsgatan 81
114 50 Stockholm
Telefon 08-667 55 98
(tisdag—fredag kl 10.00—13.00)

Svensk Numismatisk Tidskrift:

Postgiro 15 00 07-4
Bankgiro 219-0502
Svenska Handelsbanken

SNT utkommer den 1
i månaderna februari—maj och
september—december
Prenumeration: helår 90:—

ANSVARIG UTGIVARE

Ian Wiséhn

REDAKTION

Hans Franzén
Madeleine Greijer
(program, föreningar,
aktuella auktioner)

Torbjörn Sundquist (annonsering)

Manuskriptgranskning

Lars O. Lagerqvist

Redaktionssekreterare:

Margareta Klasén

(adress och telefon se ovan!)

ANNONSER

Bokning

Telefon 08-667 55 98 (kl 10—13)

Annonspriser:

2 sidor (mittuppslag)	2 000:—
2:a omslagssidan	1 450:—
omslaget 4:e sida	1 800:—
1/1 sida (151×214 mm)	1 200:—
2/3 sida (99×214 mm)	850:—
1/2 sida (151×105 mm)	650:—
1/3 sida (47×214 mm)	450:—
1/4 sida (72×105 mm)	350:—
1/6 sida (47×105 mm)	250:—
1/12 sida (47×50 mm)	150:—

Sista materialdag:

Den 1:a i månaden

före utgivning

Heloriginal alt.

manus och gärna skiss.

Sändes till SNT,

adress enl. ovan.

*Annonser som ej är förenliga
med SNF:s, FIDEM:s och
AINP:s etik
kommer att avböjas*

Tryck: Ordfront, Stockholm 1987
ISSN 0283-071X

Höstprogrammet 1987

Om ej annat anges, hålls mötena kl 18.30 på Sandhamnsgatan 50 A (Riksantikvarieämbetets lokaler, tag buss nr 41 till Rökubbsgatan eller T-bana till Gärdet).

Dec 30/11—1/12 Myntauktion i Hörsalen, Historiska Museerna, Stockholm

9 Julfesten med tävling, lotteri m m.

Vårprogrammet 1988

Jan 27 Lars O. Lagerqvist berättar om ett nyfunnet svenskt medeltidsmynt. Medtag egna mynt, som Du vill fråga om eller kan berätta om.

Feb 16 Medaljafest

25 Samling kl 17.00 i Sessionssalen, Statens Historiska museer, Storgatan 41, Stockholm. Föredrag av docent dr Jiri Sejbál, Moravian Museum, Brno: "History of Medieval Coinage in Moravia". Ljusbilder. Efteråt en lätt supé, ca 30 kr. Anmälan till kansliet senast den 19 februari, tel 08/667 55 98. Anordnas tillsammans med Svenska Arkeologiska Samfundet, Statens Historiska Museer m fl.

Mars 10 Rolf Sjöberg visar sitt bildband om Sören Norby — riddare och myntherre, samt visar dennes mynt i original.

April 13 Anders Frösell berättar om polletter på Kungens Brage och Edsviken.

Maj 14—15 Årsmöte i Kalmar.

Vårauktionen hålles i april eller maj. Datum meddelas senare.

OBS! Anteckna dessa datum i Din almanacka, särskilt jan/feb 1988. Tidningen utkommer med sitt nästa nr i början av februari, *inte* i januari!

SNF:s kansli

har postadress:

Östermalmsgatan 81, 2 tr ö g,
114 50 Stockholm.

Telefontid tisdag—fredag 10—13,
tel 08-667 55 98.

Besökstid 10.30—12.30.

Semesterstängt:

midsommar—1 sept samt jul- och
nyårshelgerna.

Myntset 1987

från Sverige, Danmark, Finland och Norge kan hämtas på kansliet efter den 15 december. Till övriga — som ej hämtar — expedieras mynten under december. På grund av minskad tilldelning av danska set kan vi tyvärr ej leverera sådana till alla som beställt; vi måste genom lottnings fördela tillgängliga set. Vi beklagar.

Kansliet

**GOD JUL
och
GOTT NYTT ÅR**

Se vidare

sid 329—330 för mera nytt!

Något om hantering av ädelmetaller och mynt i Bysantinska riket

Av Jannis Ambatsis

Det väldiga bysantinska riket hade riktliga tillgångar av ädelmetaller från Ural i norr till Sudan i söder. Runt Medelhavet fanns gott om myntverk. Balkanområdet levererade guld och silver från gruvor i norra Grekland, Bosnien och Serbien. Genom mongolinvasionen hade tyska gruvmän drivits söderut, där de såväl i Serbien som i norra Grekland genom sitt kunnande bidrog till effektiviseringen av driften i de gamla romerska gruvorna. Så blev t ex fackspråket i den bysantinska gruvan Sidherokáusia på Chalkidikehalvön så småningom tyska.

Vilhelm av Tyros, historieskriver och prelat, besökte Konstantinopel år 1179 och beskriver vad han där såg: kejsrerliga klädnader besatta med ädelstenar och kejsrerliga gemak med möbler av guld och silver. Fjärde korståget år 1204 raserade en stor del av den rikedom och prakt som varit Konstantinopels. Korsfararna skändade Hagia Sofia och rev bort dess guld och silver från altare och predikstol.

Guld- och silversmedernas verkstäder låg i Konstantinopel längs den centrala gata, som kallades Mésē = den mellersta, och som sträckte sig från Gyllene Porten (Chrysóporta) via olika torg fram till det kejsrerliga palatsets kopparport. I dessa verkstäder arbetade mästare (grek Maístör, lat. magister) och lärlingar (grek. mathētai). Lärlingarna hade mat och husrum för sin arbetsinsats. Dessutom fanns avlönade hantverkare. Själva ordet maístör kopplades ihop med respektive mästars förnamn. Maístör Andreas blev Mastroandreas, maístör Thomás blev Mastrothomás o s v. Denna namnform förekommer än i dagens Grekland.

Skråtraditionen, som ursprungligen reglerades i det s k "Leo den Vises edikt",¹ fortsatte på visst sätt fram till 1900-talet. Prefekten i Konstantinopel företrädde staten

Silverpatén från 1000-talet. 38,8 cm i diameter. Nu i domkyrkans skattkammare i Herberstadt. Ur T. Rice & M. Hirmer, *The art of Byzantium*. (Foto Kungl. Biblioteket)

gentemot skråna. Varor, som kom in i staden, måste uppvisas för honom och likaså vad som fördes ut. Han hade också kontroll över framställning och bearbetning av olika produkter. Han kontrollerade mått, mynt, vikt och priser. Han hade även befogenhet att bestraffa skråmedlemmarna. Allt detta betydde i fråga om guld- och silversmederna (grek. argyropoítai = eg. silverhandlare), att de varje gång det dök upp personer, som utbjöd guld och silver eller ädelstenar till försäljning, måste visa dessa varor för prefekten. De var också ålagda att innan de köpte något noga utfråga försäljaren varifrån han fått godset. Skulle en guldsmed ertappas med att ha inköpt ett komplett kultföremål eller endast en del därav utan att ha visat upp det för prefekten, fick han sin förmögenhet konfiskerad. Sålde eller tillverkade han silverföremål, som inte innehöll stadgad mängd silver, fick han ena handen avhuggen. För att und-

vika förfalskningar åsattes metallföremålen stämpel, som skulle bekräfta äktheten. Det var förbjudet för guld- och silversmeder att handla med koppar och linnetyger. De var också förbjudna att arbeta i sina hem. Allt arbete måste ske i deras verkstäder, där också de färdiga föremålen såldes. Om själva arbetet vet man inte så mycket. Små känsliga vågar för guld har använts. Guld- och silverspån sopades samman med en hartass. Redskap av musselskal har förekommit liksom små lertrattar för smält guld. För att prova guldets renhet och äkthet har man haft en ört till hjälp. Den kallades chrysópolis och hade den egenheten, att dess blad vid beröring med rent guld ändrade färg. Guldsmederna var ålagda att ha sina verkstäder först vid Konstantins Forum och senare – som redan nämnts – vid Mesē-gatan. Hade inte korsfararna under 1200-talet och turkarna två århundraden senare plundrat Konstantinopel hade

vi kanske ännu kunnat beundra vidden och höjden av den konst dessa verkstäder skapade. Samtida texter beskriver värtaligt den gyllene prakt, rikedom och konstfärdighet som en gång fanns. Vad de säger har delvis bekräftats av gjorda utgrävningar, särskilt beträffande fynd från 500- och 600-talen, då skatter gömtes i jorden undan inkräktares giriga händer. En del verk har någon gång getts bort som gåvor av de bysantinska kejsarna

och på så sätt räddats till eftervärlden, t ex i Ungern och Ryssland. Bysantinska kultföremål finns än i dag i S. Marcos' skattkammare i Venedig, där de hamnat efter att ha rövats bort av korsfarare.

I det väldiga rikets stora städer fanns givetvis utländska handelsmän och därmed främmande myntslag. Detta senare faktum plus bristen på små mynt skapade behov av penningväxlare, som också kallades bankirer (grek. trapezitai, ka-

tallåktai, chrysokatallåktai). Tråpeza betyder bord. Växlarna-bankirerna stod ju bakom sina bord. Ibland går de också under sin latinska benämning *collectarii*. De kunde konstna att med proberstenen (*lapis Lydius*) skilja äkta mynt från falska och kallas därför också för *argyrognomonones*, de silverkunniga, d v s myntproberare. Kom de på falskmynteri var de skyldiga att visa upp såväl myntet som den som utbjudit det för prefekten, annars fick de håret rakat och blev landsförvista.

Penningväxlarna eller bankirerna, hur man nu vill kalla dem, var givetvis inga änglar. I en helgonberättelse anklagas de för "fåfänglig vinningslystnad" och för att skrapa mynten och skära i dem trots den risk de därvid löpte att som straff få ena handen avhuggen. Vid själva växlingen lurade de också sina kunder genom alltför snabba fingerrörelser. Under hela antiken fram till införandet av de arabiska siffrorna räknade man med hjälp av bokstäverna i alfabetet. Varje bokstav hade då ett visst värde. Detta vållade stora svårigheter ifråga om tvåsiffriga tal. Då tog man fingrarna till hjälp. Varje finger tänktes representera vissa bokstäver. Med snabba rörelser och böjningar av fingrarna kunde den vane och fingerfärdige bankiren snabbt göra ganska komplicerade räkneoperationer men lika snabbt kunde han också föra kunden bakom ljuset. Bysantinska författare talar ofta om att man "lurade bönder med fingrarna" (Än idag säger förresten greken om en som är lättlurad: "Jag spelar med honom på mina fingrar.")

Utom bankirerna i storstäderna fanns s k *sacularii* = penningpungbärare, som bar på penningpungar med tunna mynt och stod på centrala platser i staden och växlade. Bankirerna måste presentera *sacularii* för prefekten "så att intet skulle ske i strid med gällande bestämmelser". Därför var det också säkrast för bankiren att ha sina anställda inom synhåll från det egna växlingsbordet (*trapeza*), ty bankiren själv hotades av prygelstraff och konfiskering av mynten, om hans

Den s k Concesti-amforan. Förgyllt silver. 45 cm h. 400-talet. Eremitaget, Leningrad. Ur T. Rice & M. Hirmer, *The art of Byzantium*. (Foto Kungl. Biblioteket)

Gyllene halskedja med medaljonger. 1000-talet. Moskva. Ur Propyläen Kunstgeschichte. (Foto Kungl. Biblioteket)

anställda uppträdde bedrägligt.

Endast kejsaren hade rätt att prägla mynt. Vid varje nytt trontillträde skänkte den nye kejsaren guldmynt åt sina soldater. Dessa jämte högre tjänstemän var de enda som för dagliga utgifter kunde växla guldmynt mot kopparpengar. Skattebetalarna skulle erlægga skatt i guldmynt, varför deras koppar- eller silverpengar måste växlas till guldmynt. Kopparmynt till ett sammanlagt värde av 1 solidus var inpackade och förseglade i en liten säck eller pung (follis) för att underlätta växlingen. Penningväxlarna hade en viktig funktion att fylla i det bysantinska rikets ekonomiska liv. Av det bysantinska rikets tre samhällsklasser: *ánō* = övre, *mésōi* = den mellersta och *kátō* = den nedersta var det endast de som tillhörde medelklassen och den lägsta klassen (fria eller slavar) som kunde ägna sig åt att vara bankir eller guldsmed. Ett villkor var medbor-

garskap i bysantinska riket. Vare sig guldsmeder eller bankirer hade alltså någon högre status, vilket inte hindrade att på 1000-talet en f d penningväxlare blev kejsare under namnet Mikael IV! Inte heller var det vanligt att de var storkapitalister. Under Bysans sista tid tycks det emellertid i Konstantinopel ha uppstått ett slags bankirverksamhet i större skala i ungefär samma former som i Västerlandet.

HÅKAN WESTERLUND

Mynthandel

**KÖPER • SÄLJER • BYTER
MYNT • SEDLAR • MEDALJER**

*Spec. sedlar
Betalar bra för sedlar
före 1930*

Vasagatan 42
111 20 STOCKHOLM
Tel 08/11 08 07

Om de bysantinska bankirernas status inte var speciellt hög, så var de bysantinska myntens med kejsarens bild desto högre. De representerade nämligen kejsarens makt och rikets väldighet. Det berättas, att Söpatros, en bysantinsk köpman, en gång kom med ett skepp ända till Ceylon. Ett persiskt handelsfartyg hade anlänt samtidigt. Både Söpatros och hans följe och den persiske kaptenen och dennes män fick företräde inför landets konung, som nyfiket frågade ut dem om deras hemländer, dem de givetvis högt prisade. Till slut frågade kungen: "Nå, vems kung är störst och mäktigast?" – "Det är vår", svarade persern snabbt, "han är störst och mäktigast, han är konungarnas konung. Han kan göra vad han vill." Men Söpatros satt tyst. Då sa kungen: "Har du inget att säga romare?"² – "Vad ska jag säga", sa Söpatros, "när han har sagt så mycket? Men vill du veta

Kejsar Manuel Kantakuzenos' kalk (1349–1380). Athosberget. Ur Propyläen Kunstgeschichte. (Foto Kungl. Biblioteket)

Guldmedaljong, vars vikt motsvarade 36 guldmynt, föreställande kejsar Justinianus I. Stals 1830 från Nationalbiblioteket i Paris. Galvanisk kopia i Athens numismatiska museum. Ur Propyläen Kunstgeschichte. (Foto Kungl. Biblioteket)

Bysantinska guldmynt. 1. Basileios I (867–886), solidus präglad i Konstantinopel. 2. Konstantin VIII (1025–1028), histamenon präglad i Konstantinopel. Båda mynten förstörade. Foto F Engström, KMK.

sanningen så har du båda kungarna här. Pröva var och en och se själv vem som är mest lysande och mäktigast!" Kungen frågade då förvånad: "Hur kan jag ha båda kungarna här?" Söpatros svarade: "Du har

ju bådas mynt, titta på dem! Då får Du veta sanningen!" Kungen lät då undersöka båda mynten. Söpatros' mynt var av guld, lysande och skönt, medan persernas var av silver och inte på långt när så fint och vackert. Kungen prisade då högeli-gen guldmynnet och sa, att romarna verkligen måste vara lysande, mäktiga och kloka. Persern blev, säger Söpatros stillsamt, uppretad över vad som förevarit.

- 1 Kejsare i Bysans (886–912)
- 2 så kallades länge invånarna i bysantinska riket.

Litteratur:

The Cambridge medieval history, vol. IV, The Byzantine Empire, Part 1. Cambridge 1966.

Hendy, Michael F., Studies in the Byzantine monetary economy c. 300–1450. London m fl 1985.

Koukoules, Phaidon, Byzantinön bios kai politismos, bd 2:1 Athènes 1948.

Mickwitz, G., Die Organisationsformen zweier byzantinischer Gewerbe im X. Jahrhundert. I. 1936.

Stöckle, Albert, Spätromische und byzantinische Zünfte. Klio. Beiheft 9, Leipzig 1911.

Landshövdingens skatt

Riksantikvarien Johan Gustaf Liljegren noterade i sin 1830 tryckta *Strödda anteckningar om fynd i svensk jord med en dertill hörande förteckning* följande under fynd 54: "1696, i Nerike på skogen *Käglan*, funnos flera Kon. Albrekts och än äldre mynt".

I anteckningar av Carl Gustaf Tessin (?) i Kungl. Biblioteket (D 206) finns en viss Fromhold Fägerskiöld omnämnd som förvärvare av skatten. Tessin antyder t.o.m. att Fägerskiöld beordrade upphittarna att lämna skatten till honom. Mynten kom aldrig till Stockholm.

Fromhold Fägerskiöld var landshövding i Närke och Värmland 1693–1706 (utnämndes samtidigt till generalmajor 1693). Släkten Fägerskiöld kom från Västergötland och hette ursprungligen Fegier, adlad Fegierskiöld 1645,

och blev friherrlig 1692. Landshövdingen, som troligen var född på 1630-talet, hade sedan barnsben varit knekt och hade bl a deltagit i tredagarsslaget vid Warschau, vid landstigningen på Seland, samt vid Halmstad och Lund. Han hade vid ett flertal tillfällen blivit svårt sårad. Fromhold Fägerskiöld kom dock inte att dö på något slagfält. Han blev ihjälskjutet av sin dräng under rävjakt 1706.

Anledningen varför Fägerskiöld hade ett så stort intresse för det nämnda myntfyndet är okänt. Han kan naturligtvis ha varit myntsamlare, men hans personlighet och övriga intressen talar mot detta. Det troliga är att Fägerskiöld såg möjligheten till en extra inkomst (det är inte heller säkert att han kände till lagstiftningen rörande fornyfynd och därför ansåg dem tillhöra landshövdingen). Om den sista tolkningen stämmer bör det ha varit ett tämligen stort fynd. Ett fåtal små medeltidsmynt hade knappast intresserat Fägerskiöld.

Fyndplatsen, *Käglan*, är en skogshöjd som ligger mellan Arbogaåns dal och Hjälmarens, till största delen inom Närke, till en mindre del i Västmanlands län. I gamla tider var *Käglan* en vidsträckt, av stigmän ofredad gränsskog. Skogen har vartefter minskats genom den framträngande odlingen.

Källor:

Kungliga Bibliotekets handskrifts-avdelning, Handlingar rörande Carl Gustaf Tessin, D 206.

N. L. Rasmussons efterlämnade anteckningar.

Elgenstierna, G., Den introducerade svenska adelns ättartavlor, II, Stockholm 1926, s. 879.

Ian Wiséhn

En sensation

Året 1987 har inneburit en ovanlig mängd sensationer för svensk numismatik i form av olika fynd alltifrån folkvandringstid till 1700-talet. Frågan är om inte priset tas av Rune Ekres nya utgrävningsresultat från Gamla Lödöse, varom han berättat i pressen nyligen och varom en större artikel utlovats. Ekre är inte obekant för våra läsare som den framgångsrike avslöjaren av Gamla Lödöses historia och skaparen av museet där. Inte minst ur numismatisk synpunkt har de många avtrycken från brakteattillverkningen — daterade från 1100-talets slut till 1300-talets mitt eller kort därefter — belyst dunkla punkter i vår penninghistoria. I höst dök emellertid ett fullt identifierbart brakteatavtryck i läder upp, 50 meter från tidigare fynd. Vad var det? Ovan avbildas mynt nr 52 på Tab. VI:c hos Schive (*Norges Mynter i Middelalderen*, 1865). Schive har försiktigt daterat det till 1100-talet, sannolikt bland de yngsta, och förmodat det vara en "andlig" myntning, kanske från ärkebiskopssätet Nidaros. Vikten uppges till knappt 0,14 g. Men det är just detta mynt som tillverkats i Lödöse, och den säkra dateringen i en orubbad lagerföljd är, enligt Ekre, absolut icke senare än före 1150! Ja, därmed har vi en myntning i Lödöse som ligger 40 år tidigare än Knut Erikssons och endast kan jämföras med den på Gotland (Thordeman, grupp II, Lagerqvist grupp XX), som enligt Lummelunda-fyndet tog sin början före 1140. Inga ytterligare kommentarer skall göras här, det lämnas åt Ekre i kommande redogörelser.

**BLI MEDLEM I SNF –
GOD SERVICE UTLOVAS.
ANMÄLNINGS-
BLANKETT
TEL 08/67 55 98
tisd–fred 10–13.**

Karl XIV Johan, 2 skilling banco 1836 med åtsidan omgraverad av P.H. Ljungberg. Myntet är förstorat en halv gång.
Foto: Gunnel Jansson RAA/SHMM-T

En graverad rebus

I alla museer finns det föremål som svårigen kan placeras i något annat fack än i kuriosaskåp. I Kungl. Myntkabinettets samlingar finns ett föremål (saknar proveniens) som faller inom denna kategori. Det rör sig om ett mynt, Karl XIV Johan, 2 skilling banco 1836, där åtsidan med kungens porträtt har bortslipats och i stället ersatts med ett nytt motiv samt text. Den nya bilden har graverats spegelvänt för att kunna användas som stämpel (myntet skulle då ha infattats i en stämpel). Föremålet har följande utseende:

Inom en längs kanten liggande lagerkrans avbildas ett ankare som lutar mot en bikupa samt texten (på sju rader): *Graveuren P.H. Ljungberg äger [ankare] att få vara [bikupan] tig under denna korta tid.* Om man förutsätter att Ljungberg lekt med symboler i anknytning till ord blir lösningen på rebusen den följande: Graveuren P.H. Ljungberg äger hopp att få vara flitig under denna korta tid. Ankaret är symbolen för hoppet och bikupan för fliten. Sammanslaget blir det en liten elegant rebus.

P.H. Ljungberg var verksam som gravör under 1800-talets förra hälft och hans verksamhet kan följas genom hans annonser i olika tidningar: *Om resp. innewanare här i staden åstuunda att hos underrechnad beställa pitscher-stickning af hwad form som helst äfvensom af alla sor-*

ter adelswapen samt kopparstickningar hoppas jag att med nöje uppfylla respect. herrskapers beställningar... (Linköpings-Bladet 7/3 1832). I en annons 1835 i en Malmötidning kallade han sig akademigravör från Stockholm och i en annons i Gävle 1838 sade han sig ha ägnat sig åt gravyrkonsten såväl i Sverige som i utlandet. Det är känt att Ljungberg bodde i Norrköping 1841. Det är troligt att det här behandlade föremålet inte var ett beställningsarbete utan användes (eller skulle användas) av gravören själv, t ex som sigill.

Litteratur: Svenskt Konstnärsläxikon, vol. III, Malmö 1957, sid. 578.
Ian Wiséhn

En ny brakteattyp från Knut Långe 1229–1234?

I Kungliga Myntkabinettets systematiska samling finns ett brakteatfragment av intresse. Det har en text inom en yttre pärlring, kors med utåtvidgade ändrar inom en inre slät ring – i ena korsvinkeln ett bitecken i form av en fyruddig stjärna (eller treudd). Vikten är 0,056 gram.

Motsvarande centralmotiv (kors) återfinns bl a på ett av REX

VPSALIE-mynten (LL VIII:1), funnet i Västerhus, Frösön, Jämtland, och i den systematiska samlingen har myntet placerats som en parallell till detta – under Erik Eriksson, 1222–1229, 1234–1250. Ser man dock till det stilmässiga, t ex den inre släta ringen och den grova yttre pärlringen, finns motsvarigheter inom andra grupper: Johan Sverkersson 1216–1222 (LL III), Knut Långe 1229–1234 (LL IV:A) samt Ulf Fasi jarl 1231–1248 (LL VI). Den synliga bokstaven är antingen K eller R. Inskriften kan vara K(ANVTVS) – jämför LL IV:A:2b m fl där bokstavens stil och placering överensstämmer. I så fall tillhör den Knut Långe 1229–1234. Stilmässigt tillhör brakteaten i vilket fall som helst perioden 1216–1234. Myntorten bör också här vara Uppsala.

Alla kända typer från Johan Sverkersson ingår i ett skattfynd från Dimbo sn i Västergötland. Likaledes ingår alla Knut Långes Uppsala-typer samt en av Ulf Fasis i ett skattfynd från Eskilstuna kyrkogård. Kanske härrör brakteatfragmentet ursprungligen från något av dessa två skattfynd. Speciellt det senare (varav en del kan ha skingrats innan det inlöstes) innehöll många fragment.

Litteratur: LL – L O Lagerqvist, Svenska mynt från vikingatid och medeltid samt gotländska mynt. Stockholm 1970.

Eva Klotz

Skala 3:1. Foto: Gunnel Jansson.

Vår sedeltradition

Av Lars O. Lagerqvist

Det existerar ett överflöd av s k historiska sanningar, som forskningen sedan länge bevisat höra hemma bland de osannolika legenderna eller rentav vara helt lögnaktiga, men ändå finns kvar bland allmänheten som del av ett outrotligt traditionsarv. Till dessa hör t ex legenden om Olof skötkonungs dop i Husaby år 1008; att vi haft en kungadynasti som hette folkungarna; att Gustav Eriksson (som numera felaktigt kallas Gustav Vasa) äkte skidor i Dalarna; att baron Görtz skulle ha hittat på Karl XII:s nödmynt; att svenska kungar (den ena namngivna efter den andra) skulle ha häpnat över att bli duade i Dalarna; att det skulle ha funnits en kvinnlig påve — exemplen på lögner och halv-sanningar är legio.

Emellertid är minnet också kort. Vad som många i dag tror vara ur-gammal tradition är ofta en sen företeelse. Våra "röda stugor" blev inte rödmålade förrän på 1800-talet; sedvänjan att dölja våra landsortskyrkor bakom höga träd är ungefär lika gammal; vi har Europas äldsta statliga sedlar (sedan 1661), men några kungaporträtt förekom *inte* på dem under de första 229 åren, trots vad som nyss påstods i samband med utgivningen av den nya typen om 100 kronor med Carl von Linné. I själva verket är traditionen beträffande våra sedlar helt annorlunda än vad som gäller mynten.

Den första statliga myntpräglingen ägde rum ca 995 i Sigtuna. Den var från början underordnad kungen, med tiden K. Maj:t (dvs regeringen) och hörde fram till den 1 juli förra året till finansdepartementets fögderi.

Utgivningen av banksedlar var i vår världsdelen en svensk uppfinning — den med kungligt privilegium utrustade Stockholms Banco under Johan Palmstruchs ledning tryckte dylika 1661—68. Den gick emellertid omkull och då grundade vår riksdag en helt ny bank, Rikets Ständers Bank (=riksbanken),

Myntningen har alltsedan Olof Skötkonungs tid varit underställd kungen/regeringen. Den 1 juli 1986 upphörde detta förhållande och den blev liksom sedelutgivningen underställd riksbanken, som är riksdagens organ. Ovan en penning slagen ca 995–1000 i Sigtuna. Kungl Myntkabinettet. Foto ATA.

världens äldsta ännu existerande centralbank. Den fick tillstånd att utge sedlar 1701 och från slutet av 1720-talet blev de allmänt använda som betalningsmedel.

Vad som skiljer denna sorts pengar från våra mynt är alltså att de utgavs av *riksdagen* genom dess organ *riksbanken*, aldrig av kungen, inte ens när denne var enväldig. Av denna anledning förekom aldrig den regerande kungens namn eller porträtt på de statliga sedlarna. Under 1700-talets lopp tillkom däremot en annan bild, Moder Svea, som satt i vitstämpeln. Hon hade under namn av *Publica Fide* dykt upp 1716 på ett av Karl XII:s nödmynt och är i själva verket en direkt kopia av Britannia på Karl II:s av England (död 1684) kopparmynt; som modell satt en av hans många älskarinnor.

När riksbanken vid 1830-talets mitt gick över till koppartryck följde "Moder Svea" med, liksom hennes lejon. Riksvapnet blev också ett vanligt motiv och snart symboler för de fyra riksstånden, adel, präster, borgare och bönder. Dessa återfinns fö på den ännu gällande enkronesedeln, den s k kotian, som blir ogiltig först med utgången av år 1987.

Vår krona = 100 öre infördes som bekant 1873. De två första sedelserierna har stora resp. lilla riksvapnet som huvudmotiv. Först med 1890 års välkända serie kommer ett

kungaporträtt — men inte som huvudmotiv, utan på baksidan; framsidan pryds av Moder Svea med lejonet och vapenskölden. Kungen är, som de flesta vet, Gustav Vasa, som då varit död i 330 år, inte den regerande, Oskar II. Valet är naturligt — det är riksgrundaren och ekonomen som skall hedras under historieromantikens decennium. Denna vackra serie, som också upphör att gälla vid årsskiftet 1987/88, kompletterades 1939 med 10 000 kr, som bara har Gustav i en liten vitstämpel (den första sedan 1849!).

Utbytet av Moder Svea-serien gick långsamt. 10-kronesedeln av 1940 års typ har Gustav Vasas bild på framsidan men saknar Moder Svea. En till dubbelt pris såld femkronesedel till Gustav V:s 90-årsdag 1948 var en ersättning för ett planerat mynt och kan lämnas därhän, eftersom den aldrig cirkulerat. I tur stod sedan valören 1 000 kr och nu kom traditionsbrottet. Sedeltryckeriets dåvarande chef föreslog och lyckades genomdriva, att denna sedel skulle prydas med den regerande kungens, Gustav V:s, porträtt, visserligen på baksidan, medan framsidan hade en "modern", stående Svea med vapensköld (utan lejon!). Nu tar det emellertid mycket lång tid att få fram en ny sedel och när den äntligen kom ut, hade Gustav varit död i två år! Men bättre lycka nästa gång...

Efter tronskiftet aktualiserades först en ny femkronesedel och den var färdig 1954. Huvudmotivet blev Gustav VI Adolf i generalsuniform och på baksidan återfinns man "stående Svea" som på 1 000 kr från 1952. Denna sedel trycktes t o m 1963. En ny 10 000-kronesedel kom 1958, också den med en uniformerad kungabyst, medan baksidan Svea har en ledigare hållning, mist sin krona och håller en sädeskarve. Några år senare (1963) följde vår alltjämt utgivna tiokronesedel med Gustav VI Adolf i profil. Härmed var det emellertid slut med den otraditionellt rojalistiska motiverperioden (1952—63). Nästa sedeltyp om 10 kronor, Riksbankens 300-årsjubileum 1968, har en "sit-

1 krona 1875 ("kotia"), vår äldsta gällande sedel (av samma typ som 1 riksdaler riksmünt) och med den 1866 avskaffade ständsriksdagens symboler — adel, präster, borgare och bönder — i hörnen. Ogiltig vid årsskiftet. Riksbankens samling. Foto Nils Lagergren, ATA.

tande Moder Svea" som huvudmotiv och gamla riksbankshuset (vid Järntorget i Stockholm) på baksidan.

Det beslöts nu, att det fortsatta

utbytet av sedelserien skulle ske efter andra principer och att man skulle överge den regerande kungen som motiv, inte minst med tanke på att sedeltyper till skillnad från mynt här i Sverige inte byts vid tronskiftet. Man stannade inför att varje valör skulle representera ett århundrade. 5-kronosedeln blev 1500-tal och här återkom Gustav Vasa (1965–81) på framsidan med en stiliserad tjäder på baksidan; denna sedel utges inte längre men är gällande betalningsmedel även efter 1987. Tian bibehölls som representerande 1900-talet. 50 kronor blev 1700-tal med Gustav III och Carl von Linné; 100 kronor 1600-tal med Gustav II Adolf och regalskeppet Vasa; 1 000 kronor 1800-tal med Karl XIV Johan och en bild av ett Bessemer-stälverk, representerande industrialismen.

Valet av kungar föranleder en del tankar hos den som iakttagit arbetet med att ta fram de nya typerna utan att ta del i diskussionerna — Gustav Vasa var förvisso en framstående ekonom för sin tid, Gustav II Adolf införde vår första progressiva engångsskatt, Gustav III:s slöseri främjade i hög grad sedelutgivningen och Karl XIV Johan värnade om den svenska riksdalerns värde med kraftiga stödköp på valuta-

börsen, låt vara med diskutabel framgång.

Den nya sedelserie, som nu håller på att tas fram och som inleddes med 500 kronor (1985), uppvisar en ganska odogmatisk inställning till sedelmotiven och är mycket väl förberedd. Som denna artikel försökt framhålla finns det inget omedelbart samband mellan sedelutgivning och monarki; väljer man historiska motiv på våra papperspengar må det gärna också bli en eller annan kung eller varför inte drottning bland dessa, men då bör det finnas någon vettig anledning till ett sådant val. Karl XI på 500 kronor kan — i likhet med Gustav Vasa — väl försvaras, eftersom vår riksbank grundades under hans regering och hans syn på statens rätt att beskatta och konfiskera inte är så olik vår egen tids; däremot skulle Karl XII med sin riksdag och riksbank åsidosättande finanspolitik och sina nödmynt vara direkt pinsam. (Han fanns faktiskt med på ett förslag till tusenlapp 1890, men därav blev lyckligtvis ingenting.) Skulle någon i den senare delen av vår regentlängd vara under diskussion, vill jag dra en lans för Gustav IV Adolf, som i alla fall lyckades avbetala större delen av sin faders (Gustav III:s) jättelika statskuld

Kungl. Myntkabinetttet

Utställningar:

Ingång Narvavägen (hörnet
Linnégatan) 2 tr,
Stockholm

Tillfälliga utställningar:

Aktiebrev före 1870.

"Antika mynt med andra ögon" visas
tv på Länsmuseum i
Kalmar.

Ring i övrigt
telefon 08-783 94 00 för
programinformation.

Museet:

Tisdag—söndag 11—16

Måndag stängt

Besöks-tid: tisdag 13—16

ingång Narvavägen

Besöksadress (efter

överenskommelse

om tid per telefon):

Storgatan 41

Postadress: Box 5405,

114 84 Stockholm

Tel: 08-783 94 00

10 kronor 1899. Typen "Moder Svea/Gustav Vasa", som började införas 1890, blir ogiltig i alla valörer (från 5 t.o.m. 1000 kr) vid årsskiftet. Kungl Myntkabinettets samling. Foto ATA.

**SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGENS
MEDLEMSNÅL**
kan rekvireras från kansliet!
Pris: 20 kr + porto

och stabilisera vår valuta — fram till 1808 års krig.

För att avslutningsvis anknyta till inledningen bör man erinra om, att såväl mynt- som sedeltillverkningen numera, sedan 1 juli 1986, finns under samma hatt i form av ett helstatligt bolag, ägt av riksbanken.

Delaware-jubileet

1638—1988 firas till minne av att det förflutit 350 år sedan de första svenska kolonisterna anlände till Delaware i Nordamerika, utsända av drottning Kristinas förmyndar-regering.

Jubileet firas under år 1988 med besök av kungaparet, utställningar, jubileumsmynt mm. Samfundet Kungl Myntkabinettets Vänner, som önskat manifesteras minnet av vårt äldsta kolonisationsföretag, har vänt sig till skulptören Ernst Nordin, som skapat modellerna till den medalj, som nu utbjudes, präglad av Myntverket i Eskilstuna.

Åsidan visar i närmast symbolisk form ett svenskt äkta par vänt mot ett indianskt, de ursprungliga invånarna; mellan dem vågor från Delawareflodens mynning och en indiankanot, varöver DELAWARE. Nederst 1738•1988 och konstnärssignaturen.

Frånsidan har ett seglande skepp mot en moln- och stjärnprydd himmel. Fartyget är ingen exakt avbildning av den lilla svenska flottan — två fartyg — som anlände till Nya Världen.

Det gläder Samfundet och Myntverket att kunna erbjuda dem som intresserar sig för svensk medaljkonst ännu ett vackert prov på sin gemensamma utgivning.

Medaljens diameter är 45 mm. Den slås i guld, silver och medaljbrons. Se annons på s. 331.

Det kallas AB Tumba Bruk och består dels av pappersbruket, världens äldsta statliga, som legat i Tumba sedan 1755, och riksbankens sedeltryckeri (värdetryckeri), som från Gamla stan flyttat först till Norr Mälärstrand i Stockholm och därefter (1970) till Tumba, och dels Myntverket, som sedan 1974 ligger i Eskilstuna och lär stanna där. Vi har alltså fått tillverkning och distribution av våra betalningsmedel samordnade för första gången sedan 1700-talet (ett likartat arrangemang fanns 1668—1738), långt senare än våra nordiska grannländer, låt vara att dessa avstått från bolagsformen och att Danmark såväl som Norge inte funnit någon svårighet i att behålla de gamla namnen på sina myntverk: Den kgl. Mønt och den Kgl. Mynt...

Vad beträffar mynttillverkningens traditioner och nuvarande kris hoppas jag kunna återkomma i en senare artikel.

Lars O. Lagerqvist

Forskarbesök i Kungl. Myntkabinettet

Kungl. Myntkabinettet har under sommaren och hösten haft besök av ett flertal gästforskare, som kommit för att studera delar av det rika vikingatida material som finns i våra samlingar.

Ärkebiskopsdömet Mainz' mynthistoria fram till 1300 var ämnet för Christian Stoess, forskarstudierande vid universitetet i Münster och elev till professor Peter Berg-haus. En intensiv studiemånad i KMK gav honom ett stort och viktigt stoff till den doktorsavhandling som han har under utarbetande.

Under några jultveckor kom också paret Gert och Vera Hatz från Hamburg för sin årliga arbetsinsats inom *Vikingatidsprojektet*.

Dr Alain Baron, Institut für Numismatik i Wien, elev till Doz. W. Hahn, har tidigare i år disputerat på en avhandling *Die Münzprägung der Bischöfe, Kaiser und Könige in Strassburg (751—1123)*, som till stor del bygger på ett material insamlat och studerat vid ett 2-veckors besök i KMK vintern 1986. Vid

tyska och österrikiska universitet låter man trycka dissertationen först efter det att disputationsakten ägt rum, vilket ger tillfälle till senare komplettering och justering av såväl text som bildmaterial. För det ändamålet gjorde Alain Baron en andra studieresa till Stockholm och vi ser nu fram emot att få se hans arbete i tryck på KMK:s bibliotekshyllor för tysk numismatik.

I slutet av september anlände en för KMK ny besökare: Dr Wolfgang Hess, som förestår Staatliche Münzsammlung i München. Även Dr Hess hade våra vikingatidsmynt som sitt viktigaste studieobjekt, närmare bestämt de mynt som präglades i *Bamberg*. På hans program stod också KMK:s utställningar samt frågor ang *database-handling*.

Senare i höst väntas en veckas studiebesök av Ulla Silvegren från Myntkabinettet i Lunds Universitets Historiska Museum. Då gäller det en fortsatt stampundersökning av *Sven Estridsens mynt*, tidigare behandlad vid Brita Malmers seminarium, Numismatiska Institutionen, under vt-87.

Fortlöpande har KMK givetvis också kontakter med engelska myntforskare, som drar nytta av vårt stora material. Bl a är ett arbete om den *vikingatida myntningen i York* på väg. Författaren är William Lean, som pga ämnets vidd hör till våra trägnaste besökare och brevskrivare.

Elsa Lindberger

Foto Bengt A Lundberg — RaÄ.

En myntskatt från Lyckå slott

Av Karin Jonsson

I Lyckå borgruin fann man sommaren 1939 en skatt om 50 mynt. Lyckå slott är beläget strax söder om den medeltida köpstaden Lyckå i Östra härad, Blekinge. Borgen ligger mycket strategiskt, högt upp på en bergkulle, invid Lyckebyån just där den böjer av. Från borgen har man haft god utsikt över skärgården och vattenleden in till staden. Norr om staden har ån korsats av landsvägen mellan Avaskär och Sölvesborg. Platsen har alltså varit viktig ur kommunikationsmässig synpunkt och därför betydande som gränsfäste mot Sverige.

Historien kring denna borg är rikhaltig. Lyckå stad är genom ett köpebrev känd sedan 1449. Några år senare intogs borgen av svenskarna. 1400-talets borg, som troligen var uppförd i trä, låg söder om och i anslutning till medeltidsstaden. Man har påträffat rester av den tidiga borgen i samband med ut-

grävningar under 1970-talet. Denna borg ersattes i mitten av 1500-talet av en befäst borg i sten vid åns utlopp. Kristian III gav ståthållare Ebbe Knudson i uppdrag att låta uppföra ett "säkert hus". Borgen var en del i danskarnas intresse av ett starkt försvar i det blekingska gränslandskapet. Den skulle fungera som tillflyktsort vid oroligheter. Den nya borgen påbörjades 1545 men blev inte klar förrän i början av 1560-talet. Borgen kan idag ses som ett utmärkt exempel på dåtidens borgideal. De fortifikatoriska intressena låg till grund för borgens utförande.

Strax efter att borgen blivit klar kom den att intas av svenskarna under det nordiska sjuårskriget som bröt ut 1563. Under svenskarnas befästning stärktes försvarsverket betydligt, vilket gagnade danskarna när de återfick borgen i samband med freden 1570.

Efter sjuårskriget förde borgen en lugn och allt mer borttynande tillvaro. Genom brev från 1590-talet skrivna av dåvarande ståthållare Knud Grubbe får vi veta att borgen var mycket förfallen och i stort behov av en restaurering. Någon sådan kom aldrig till stånd utan istället revs borgen 1601. Året innan hade Lyckå förlorat sina stadsprivilegier och invånarna uppmanades att flytta till Kristianopol som höll på att anläggas. Borgen fraktades till stora delar bort för att tjänstgöra som byggmaterial i den nya staden Kristianopol. (Fig. 1.)

Mynten, som numera förvaras i Blekinge länsmuseum, är följande:

Stralsund, schilling 1538 (39)
Elbing, groschen 1540 (1)
Polen, Sigismund 3-gröscher 1589 (7)
Polen, Sigismund 3-gröschen 1589? (3)
De är avbildade i urval som fig. 3.
Fyndets sammansättning är intressant, då det skiljer sig från samtida myntfynd i Blekinge. 39 mynt kan hänföras till Stralsund 1538, 1

Fig. 1. Lyckå slott efter restaureringen 1940. Foto B Berthelson. ATA 45:116.

Fig 2. Arbetsbild från undersökningen 1939. Foto E B Lundberg. ATA 66:91.

dateras till 1540 och är slaget i Elbing. Övriga 10 mynt är präglade nästan ett halvt sekel senare i Polen under Sigismund. Dessa mynt från Stralsund och för Sigismund förekommer mycket sparsamt i övriga myntfynd från Blekinge.

Flertalet myntfynd i Blekinge från 1500- och 1600-talens början domineras av mynt från de nordtyska handelsstäderna. I Blekinge har man påträffat ett tjugotal myntfynd från denna tid. Mynt från Stralsund förekommer i fyra skattfynd. Några enstaka skillingar från Stralsund har påträffats i samband med utgrävningar i Kristianopol. I skattfynden, med undantag av Lyckåfyndet, förekommer Stralsundsmynten tillsammans med mynt från flera andra nordtyska städer. I dessa fynd utgör dock mynten från Stralsund en ringa del av innehållet, 4–20% av mynten.

Gemensamt för de blekingska myntfynden med nordtyska mynt är den stora variationen avseende präglingsort. Den kronologiska

spännvidden är ofta stor men likväl mycket jämn.

Myntfyndens sammansättning visar att handelskontakterna med de nordtyska städerna var mycket betydande.

Dispyter rörande handelsrättigheter var vanliga mellan borgarna och bönderna. Borgarna klagade över att bönderna gick förbi tullarna genom att handla illegalt. Detta ledde till restriktioner och påbud som skulle reglera den traditionella bondehandeln. Bönderna i sin tur klagade på borgarna. Bondeseglationen var en gammal tradition och under 1560-talet begärde bönderna i trakten av Lyckå att själva få idka handel med tyskarna. Begäran avlogs och borgarna ålades att snarast skaffa de varor som allmogen behövde. Även tyskarna hade restriktioner mot blekingarna. Vid 1500-talets mitt vägrade borgarna i Stralsund att handla med Ronneby såvida de inte fick kött i utbyte. Detta ställde till stora problem eftersom det vid denna tid rädde ex-

portförbud på oxar och kött. De viktigaste exportvarorna var skogs-, animalie- och fiskprodukter.

Ortsbefolkningen hade sedan 1910-talet diskuterat en undersökning och konservering av deras "forna dagars stolthet". Det skulle dock dröja tre decennier innan undersökningarna kom igång. Vid utgrävningarnas början sommaren 1938 liknade borgen mest ett övervuxet stenröse. Året därpå frilades hela borgen och man gjorde en mängd fynd. Sommaren 1940 avslutades projektet i och med att konserveringen av borgen blev färdig.

Erik B Lundberg, sedermera 1:e antikvarie vid Statens Historiska Museum och slutligen överantikvarie vid riksantikvarieämbetet, ledde utgrävningarna sommaren 1939. Undersökningarna bekostades delvis av Lyckeby gille och Lyckeby trafikförening. Arbetskraften utgjordes av värnpliktiga civilarbetare.

a

b

Fig 3.a. Stralsund, Schilling 1538, frän- och åtsida. b. Polen, Sigismund III, 3 gröscher 1589. Skala 2:1. Blekinge Läns Museum. Karlskrona.

Utgrävningen gav resultat över förväntan. (Fig. 2.) De 2 m tjocka murarna var mycket välbevarade. Huvudbyggnaden, som var rektangulär, mätte 35×13 m. I norr och i söder, diagonalt mot varandra, låg runda torn med en diameter om 9 m. Dessa två torn hade uppförts samtidigt som själva huset.

Man fann att källarvåningen bestått av ett enda rum som medelst en trappa stått i förbindelse med första våningen. Rester av bakugnar visade att borgens kök legat här. Det södra tornet har man nått genom en dörr från källarrummet. Särskilt intressant var det norra tornet eftersom det var där man fann de femtio mynten. Det har inte funnits någon förbindelse mellan källarrummet och det norra tornet. Från första våningen har man däremot nått norra tornet med en trätrappa. Golvnivån i norra tornet var något högre än i huvudbyggnaden. Från första våningen i tornet har man sedan nått tornkällaren genom en lucka. Tornkällaren skiljer sig även från övriga rum genom att sakna ljusinsläpp. I golvnivån finns två kanaler som fungerat som luftinsläpp. Källarrummet har alltså inte haft någon försvarsfunktion utan Erik B Lundberg har tolkat rummet som en fängelsehåla. Det finns likheter med fängelsehålorna i danska 1500-talsborgar.

Utgrävningarna lämnade en mängd fynd såsom dörrbeslag, lås, nycklar, diverse verktyg och redskap. Bland fynden utmärker sig en öppen järnhjälms av 1500-talstyp, en s k morion.

— Främst märks dock de 50 silvermynten som påträffades i det

norra tornets källarvåning. En av de värnpliktiga som var med vid fyndtillfället sade att "...de sågo inte mycket ut för världen...". Enligt utgrävningsrapport och samtal med Erik B Lundberg påträffades mynten liggandes direkt på berghällan utan spår av omhölje.

Importvaror utgjordes av salt, kläde, öl och vin. Bondeseglationen blev under 1580-talet stadfäst som kustbefolkningens lagliga rätt. Myntfyndet i tornkällaren måste ses i samband med de nordtyska handelskontakterna. (Fig. 4.)

Av vem och varför har skatten deponerats i norra tornkällaren? Man fann den liggande direkt på berggrunden utan något som skylde den. Att skatten skall ha lämnats fullt synlig förefaller otroligt. Kan ske har tornrummet haft ett trägolvsom inte lämnat kvar några spår efter sig vid utgrävningen. Alldeles säkert har mynten på något sätt va-

rit undangömda.

Skattens sammansättning är märklig främst genom dess mycket ojämma kronologiska spridning. Fyndet har troligen deponerats i början av 1590-talet, under borgens sista årtionde.

Om tornkällaren tjänstgjort som fängelsehåla när skatten deponerats är ovisst. Kan det en fånge som gömt undan pengar han tjänat på illegal handel eller har de gömts av någon inom borgen i samband med oroligheter?

Skattens ägare torde ha varit en man som bedrev handel. Kan det i samband med en handelsresa till Stralsund som han fick mynten i utbyte för någon vara. När och varför mynten gömts lär vi aldrig få visshet om.

Avslutningsvis skall det nämnas att ytterligare myntfynd inom borgområdet är mycket sparsamma. Under 1800-talet fann man i borg-

Fig 4. Karta över södra Östersjön. L—Lyckeby, S—Stralsund, E—Elbing, R—Riga.

ruinen en ferding för Erik XIV, slagen i Reval 1561 och i samband med förundersökningarna 1938 fann man 1/2 skilling från 1799.

**GYNNA
SNT:S
ANNONSÖRER**

Visste Du

... att det franska guldmyntet *salut*, som slogs från 1410-talet (först av Karl VI, död 1422) och ett par decennier framåt, har sitt namn av att ärkeängeln Gabriel på myntet hälsar jungfru Maria med ett "Ave" — bägge orden betyder "var hälsad" — på ett textband?

... att man i Preussen sedan 1720-talet benämnde den från Brandenburg införda 1/12 taler för *achte-*

halber (dvs 7 1/2), eftersom det var dess värde i preussiska groschen, och att den gällde ända till 1873?

forts s. 325

Mitt i City

PEO Mynt & Frimärken

Med stor sortering av
Mynt • Sedlar • Medaljer
Frimärken • Vykort
Aktiebrev • Tillbehör

Drottningg. 19, Box 16245
103 25 STOCKHOLM
Tel 08-21 12 10

Briljanterad medalj

H.M. Konungens medalj i 12:e storleken i kedja och med briljanter utdelades för första gången den 28 februari i år. Den medaljerade var H.K.H. Prins Bertil, som denna dag fyllde 75 år.

Genom vänligt tillmötesgående av prinsen har Kungl Myntkabinetet fått möjlighet att fotografera medaljen, vars kungliga krona är briljanterad. Den kan studeras på denna sida.

LLt

H.M. Konungens medalj, 12:e storleken i guld med briljanter och kedja, tilldelades H.K.H. Prins Bertil på dennes 75-årsdag den 28 februari 1987. Foto (efter originalmedaljen) G. Hildebrand, riksantikvarieämbetet.

Innehavet av tidiga svenska aktiebrev i offentliga samlingar

Av Ian Wiséhn

Förutom de aktiebrev som finns i Kungl. Myntkabinettets ägo finns det offentliga samlingar som har en del intressant material. I fråga om Nordiska museet och Kungliga Biblioteket har det under olika tider varit fråga om ett systematiskt insamlande av aktiebrev från vår egen tid samt ett sporadiskt förvärvande av äldre värdepapper. Landets läns museers arkiv har naturligtvis också smärre aktiebrevsamlingar där tyngdvikten ofta ligger kring företag med anknytning till det egna länet.

Nordiska museet hade 1918 den lyckan att få som gåva grosshandlaren Emil Österlinds aktiesamling om ca 750 exemplar. På samma sätt hade Kungl. Myntkabinettet turen att 1:e antikvarien Ernst Nathorst-Böös med insiktsfull nit insamlade aktiebrev till museets samlingar.

Från Kungl. Myntkabinettet utgick 1985 en skrivelse till en rad museer i Sverige med en förfrågan om innehavet av tidiga svenska aktiebrev. Frågan gällde även om man kände till relevant litteratur rörande de olika företagen som utgivit aktierna. Positivt svar kom från sex institutioner i fråga om innehav av tidiga aktiebrev medan den andra frågan lämnades praktiskt taget obesvarad.

Nedan följer en förteckning över delar av institutionernas samlingar:

Stiftelsen Örebro Läns Museum

Adolfsbergs Egendom och Helso-brunn, 1 aktie, 11 riksdaler, 5 skill., 4 runstycken. Nr 150. Utgiven i Örebro den 7 juli 1801. + regler.

Det Nya Bolag, som blifvit upprättadt till inköp af Adolfsbergs Helso-brunn, med tillhörande Jord, Åbyggnader, Inventarier, samt hälften uti Badinrättningen här i Staden. 1 aktie, 50 riksdaler, Nr 48 (+28). Utgiven i Örebro 1 oktober 1827.

Källa: Nils Lindström: Adolfsbergs Brunn med anor från 1700-talet, Läns-posten 1979.04.19.

Stiftelsen Hallands Läns museer Halmstad och Varberg

Nya Wäg Anläggningen från Ahlars-fors uti Halland till Wommedahls Lid uti Götheborgs Län. 1 aktie (av 250), 50 Rdr B:co, Nr 47. Utgiven i Göteborg 30 april 1839 + regler.

Warfs Bolaget, 1 aktie (av 12) 100 riksdaler B:co, Nr 1. Utgiven i Halmstad 4 mars 1847. Hela aktiebrevet handskrivet.

Göteborgs Historiska Museum

Fullblodshingsten Trooper, 1 aktie (av 20), utan beloppsangivelse, utan nummer. Utgiven i Göteborg 25 oktober 1835.

ber 1835.

Bolag för byggande af ett Angfartyg, för fari å Göthaelf och Wenern, 1 aktie, 100 Rdr B:co, Nr 76. Utgiven i Göteborg 6 mars 1821.

Nya Theater-Aktie Bolaget i Göteborg, 1 aktie, 150 Rdr rmt, Nr 66. Utgiven i Göteborg 14 december 1855.

Prins Augusts Ångbåts Aktie-Bolag (Dalarna), 1 aktie, 500 Rdr rmt, Nr 5. Utgiven 15 augusti 1857.

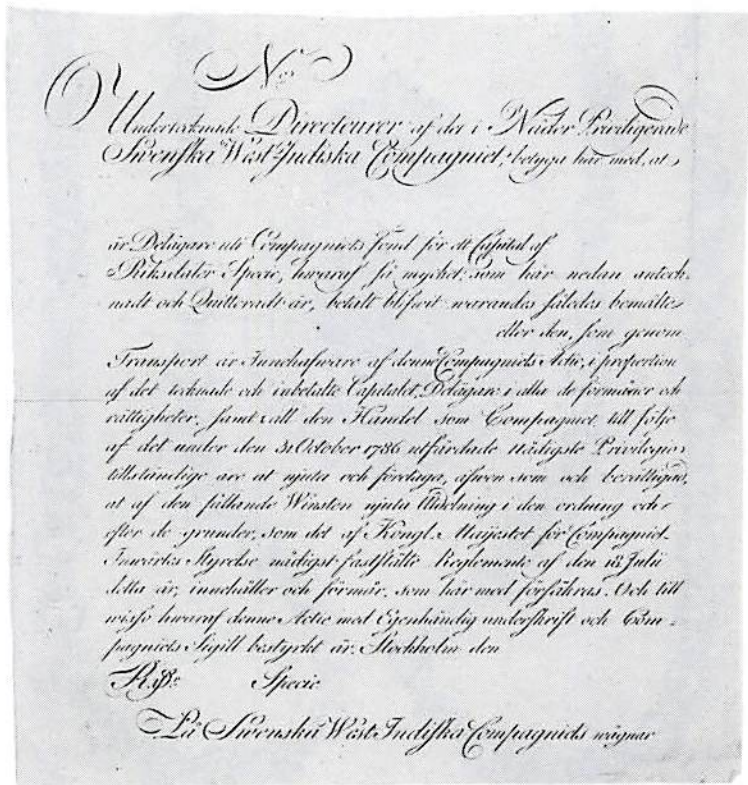
Göteborgs Aktiebolag för Storsjöfiske, 1 aktie, 500 Rdr rmt, Nr 21. Utgiven i Göteborg 31 juli 1859.

Göteborgs Pudrett-Berednings Aktie-Bolag, 1 aktie (av 500), 100 Rdr rmt, Nr 219. Utgiven i Göteborg 25 oktober 1864.

Göteborgs Nya Ångslups Aktiebolag, 1 aktie (av 1 150), 100 Rdr rmt, Nr 1104. Utgiven i Lundby i Östra Hisings härad 1 juni 1872. + regler.

Smålands Museum

Sim-skolan uti Wexjö, 1 aktie,

Swenska West-Indiska Compagniets aktiebrev (blankett utan namnunderskrifter). Foto: Gunnel Jansson, RAA/SHMM-T.

10 Rdr B:co, utan nr. Utgiven i Växjö 30 mars 1847.

Nordiska Museet

Nyköpings Bruks- och Factori-Bolag, 1 aktie (av 400), 1 000 Rdr B:co, Nr 25. Utgiven i Stockholm 30 juni 1840. Regler finns hos Kungl. Biblioteket.

Wegerbohls Gamla Silfvergrufva, 1 aktie (av 100), utan beloppsangivelse, Nr 42. Utgiven i Karlstad 6 mars 1847.

Caspersbo Silfver-Grufva, 1 aktie (av 64), utan beloppsangivelse, Nr 5. Utgiven i Garpenberg och Finnhyttan 9 augusti 1847.

Arboga Ångfartygs- och Rederi-Bolag, 1 aktie, utan beloppsangivelse, nummer ej utskrivet. Arboga 1857 + regler.

Hjelmare Kanal-Aktie-Bref, 5 aktier, 500 Rdr B:co, Nr 106. Utgiven i Örebro 6 september 1848. Även Kungl. Biblioteket har ett ex. nr 76.

Ångfartyget Hjelmaren, 1 aktie (av 100), 100 Rdr B:co, Nr 68. Utgiven i Uppsala 17 mars 1847.

Linköpings Ångfartygs-Bolag, 1 aktie (av 205), 200 Rdr B:co, Nr 86. Utgiven i Linköping 1 december 1845 + regler

S:t Ragnilds Hälso-Brunns Bolag vid Söderköpings Stad, 1 aktie (av 200), 20 Rdr B:co, Nr 97. Utgiven i Söderköping 2 juli 1811 + regler.

Commendantsängen (ett bolag, dels uppförde, dels inköpte byggnader, benämnde Tivoli), 1 aktie, 13 Rdr 16 sk. B:co, Nr 12. Utgiven i Christianstad 1 augusti 1840.

Kungl. Biblioteket

Salt-Companiet, Inbjudning till deltagande i Bolag för Beredande af Salt ur Hafsvattnet, 19 juli 1830 + regler.

Frälse Egendom Orup ett halft mantal, 1/2 aktie, 50 Rdr B:co, Nr 67. Utgiven i Christianstad 4 juni 1839 + regler.

Regler för Holms och Graninge Bruksbolag, 22 november 1847. Aktiebrevet saknas.

Gustaf Adolfs Silfwer- och Koppargrufwa i Rostberget, 1 aktie/lott (av 100), utan beloppsangivelse, Nr 50. Utgiven i Stockholm 5 december 1761.

Gustafsbergs Fabriks Bolag, 1 aktie, 1 000 Rdr B:co, utan nummer. Utgiven i Stockholm 2 juni 1828.

Koffardi-Skepps-Varfvet i Carlskrona, 1 aktie, utan beloppsangivelse, utan nummer (blankett). Utgiven i Carlskrona... (1838) + regler.

Regler för Josephinas Silfwer Werks Bolag, 16 december 1824. Aktiebrevet saknas.

Prospectus, Vermelands Län belägne Kopper-Grufvor med dervid tillämnad Hytta, Forsvik 11 februari 1836. Aktiebrevet saknas.

Bolags-Regler för Deltagarne uti Fredricksbergs Kopparwerck. Eksjöhofgård 25 augusti 1766. Aktiebrevet saknas.

Stadgar för Finnboda Beckbruk, bolag med 96 aktier å 1 000 Rdr brev 23 mars 1844. Aktiebrevet saknas.

Djurgårdsvarfvet, 1 aktie, utan beloppsangivelse, utan nummer (blankett). Utgiven i Stockholm juni 1807.

Essinge Warfs Bolag, 1 aktie, 100 Rdr B:co, utan nummer (blankett). Utgiven i Stockholm utan år.

Westindiska Handels Bolaget, 1 aktie, 1 000 Rdr B:co, utan nummer (blankett). Utgiven i Stockholm... (1828).

Prospectus för Bad-Inrättning uti Göteborg, aktie å 100 Rdr B:co, 1834. Aktiebrevet saknas.

Hamn- och Bro-anläggningen utanför Fröbygårda, 1 aktie, 18 Rdr R:gs, utan nummer (blankett), 1854.

Prospektus för Bätled emellan Filipstad och Sjöändans Lastageplats nära Christinehamn. 8 maj 1837. Aktiebrevet saknas.

Regler För Assemblée-hus-Bolaget uti Jönköping. Bolaget utgav sammanlagt 200 aktier. Jönköping 11 mars 1818. Aktiebrevet saknas.

Regler för nya Badhus-Bolaget i Staden Marstrand. Bolaget utgav sammanlagt 90 aktier. Marstrand 21 april 1843. Aktiebrevet saknas.

Strömsholms Nya Canal-Bolag, 1 aktie, 400 Rdr B:co, utan nummer (blankett). Utgiven i Stockholm... (före 1842).

Tillbyggnad å Hus N:o 20 i Qvarteret Frigga vid Brunkebergs Torg 15, Stockholm, 1 aktie, 500 Rdr B:co, utan nummer (blankett). Utgiven i Stockholm... (1847).

Bolags-Regler för Strömstads Nya Badinrättning, 40 aktier vardera ställd på 300 Rdr B:co. Strömstad 18 oktober 1847. Aktiebrevet saknas.

Söder Telje Kanal och Slussverks Bolag, 1 aktie, 100 Riksdaler, nr 862. Utgiven i Stockholm 31 maj 1806.

Södertelje Canals Slussverk, 1 aktie, 500 Rdr B:co, utan nummer (blankett). Utgiven i Södertälje 23 september 1819.

Söderköpings Theater-Bolag, 1 aktie, 20 Rdr R:gs, nr 39. Utgiven i Söderköping 15 september 1846.

Trollhätte Canal och Slusswärks Byggnad, 1 aktie, 100 riksdaler, nr 1774. Utgiven i Göteborg 1 maj 1794.

Nya Trollhätte Kanal Bolag, 1 aktie,

500 Rdr B:co, utan nummer (blankett). Utgiven i Stockholm 31 december 1845.

Regler för Waxholms Saltsjöbads Aktie-Bolag, 82 aktier vardera ställd på 100 Rdr B:co. 1848. Aktiebrevet saknas.

Anmälan om en Twätt-Inrättning af Åbomska Simskolan vid Riddarholmen, 100 aktier å 50 Rdr B:co, Stockholm 1831. Aktiebrev saknas.

Anmälan om en Twätt-Inrättning i Stockholm, 300 aktier vardera ställd på 100 Rdr B:co, Stockholm 27 maj 1828. Aktiebrev saknas.

Prins Gustafs Bro Bolag, 1 aktie (av 284), 62 riksdaler 50 öre rmt., Nr 20. Utgiven 12 december 1829.

Riksbankens samling (som förvaras i Kungl. Myntkabinettet)

Svenska Ost-Indiska Companiet, 1 aktie, 500 riksdaler specie, nr 2521. Utgiven 2 maj 1782.

Ädelfors Bergvärk, 1 aktie, 500 daler s.m., nr 138. Utgiven i Stockholm 15 maj 1739.

Svenska West-Indiska Compagniet, 1 aktie (blankett), utan beloppangivelse eller nummer, 1786. Av denna aktie finns det i Riksarkivet (kapsel 189, Handel & Sjöfart) nästan alla utgivna i hårt makulerat tillstånd. Samtliga aktieägare fick sina aktier inlösta ca 1805. I motsats till den avbildade aktien är alla i Riksarkivet numererade och under-tecknade.

**BEGÄR FÖRTECKNING
ÖVER LITTERATUR TILL
SALU HOS SNF! SKRIV
ELLER RING 08/67 55 98**

Adressändring

**Använd postens adress-
ändringsblankett, som du
sänder till:**

Svenska
Numismatiska
Föreningen
Östermalmsgatan 81
114 50 STOCKHOLM

Myntfynd från Gestad Gamla Kyrka

Av Karin Jonsson

I Kungliga Myntkabinettets samlingar återfinns ett utgrävningsfynd om 16 mynt, 13 medeltida och 3 från nyare tid (inv. nr 15969). Dessa mynt kommer från Gestad gamla kyrka i Dalsland. De hittades i samband med en utgrävning av kyrkoruinen.

Undersökningen kom till stånd efter att dåvarande kyrkoherden L M Engström vänt sig till Riksantikvarieämbetet och påtalat behovet av en dokumentation. Den forna kyrkplatsen användes för tillfället som betesmark och man ville genom en undersökning av kyrkoruinen och uppsättandet av ett monument erinra om platsens betydelse.

Kyrkan grävdes ut sommaren 1917 under kandidat Sigfrid Gunnäs ledning. Gunnäs var vid denna tid lärare vid Färgelanda folkhögskola och känd som hembygdsforskare. Han har främst intresserat sig för de konstvetenskapliga och byggnadshistoriska detaljerna. Gestad församling bidrog med 12 till 15 dagsverken till utgrävningen.

Bland de framkomna fynden var 16 mynt. Av dessa löstes 9 in samma år, resterande 7 mynt skänktes av Sigfrid Gunnäs året därpå. Undersökningen visade att kyrkan troligen anlades under 1200-talets senare hälft. I Gestad nya kyrka för-

varas en dopfont i täljsten vilken attribueras till 1200-talet. Den stärker alltså en datering av den forna kyrkan till 1200-talet.

Den med "vågiga band" markerade delen utgör den äldsta medeltida kyrkan med ett närmast kvadratisk kor i öster. I söder har man byggt till ett vapenhus, "prick"-markerad del. Möjligen har detta vapenhus tillkommit redan under medeltidens slut. De med "korta streck" markerade partierna i väster och öster visar kyrkans yttre begränsningar då den revs 1795. Koret har troligen fått sin trekantiga avslutning innan 1680. Tillbyggnaden av långhuset i väster har man velat datera till mitten av 1700-talet. Den äldsta kyrkan har varit uppförd i tegel medan tillbyggnaderna utförts i sten. Enligt uppgift har de 16 mynten i Kungliga Myntkabinettets samlingar hittats i fyllningen under sydöstra hörnet av kyrkans gamla 1200-talskor. Se fig. 1.

Vid utgrävningar av kyrkoruiner finner man vanligen mynt spridda över hela grunden. Ofta går det dock att skönja vissa koncentrationer av mynt. Dessa områden återfinns i vapenhus, sakristia, under triumfkrucifix samt vid altare och i koret.

Av de här funna mynten härrör 13 från medeltiden. Dessa mynt har tidigare behandlats av Brita Malmer i *Den senmedeltida penningen*, fynd nr 33.

Mynten är följande:
LL XXXII, 1300-talets början (1)
LL XVII?, enl B Malmer -1319, osäkert (1)
LL XXVI 1320-30 (1)
LL XXVIII 1350-talet (2)
LL XXX 1360-talet (2)
Mecklenburg, tjurhuvudbrakteater, 13-1400-talen (3)
Danmark, "borgarkrigsmynt" 1241-1377?, osäkert (1)
Obestämt, mynt ? (1)

I samma del av kyrkan fann man även 3 st mynt från nyare tid:
Wisnar, witten 1555 (1)
Danmark, Fredrik II, skilling 1563, genomborrad (1)
Sverige, Karl XI, 1 öre 1668 (1)

De medeltida mynten dateras främst till 1300-talets första hälft och mitt. Slutet av 1300-talet liksom 1400-talet representeras endast av 3 mynt, de mecklenburgska tjurhuvudbrakteaterna vars exakta datering är ovisst.

Det kan onekligen tyckas förbryllande att de 16 mynten påträffats inom ett så begränsat område. En förklaring skulle vara att utgrävningstekniken varierat inom kyrko-

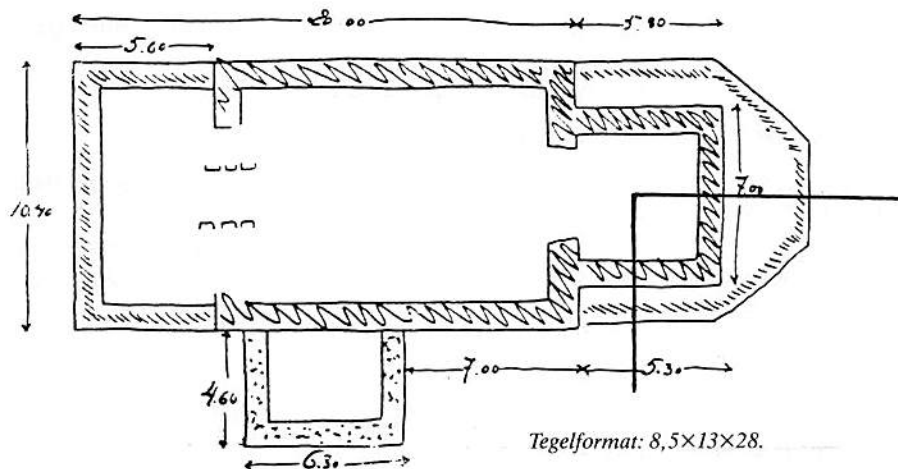

Fig 1. Plan av Gestad gamla kyrka efter utgrävningen 1917. Den sydöstra delen av koret är markerad.

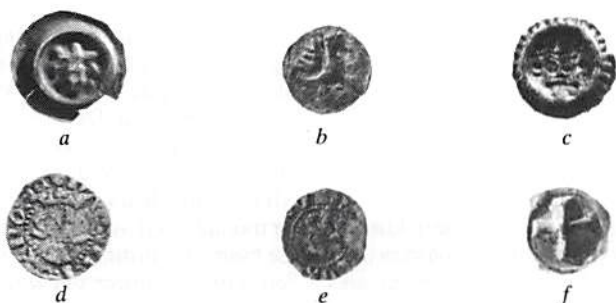

Fig 2. Mynt ur fyndet. LL XXXII(a), LL XXVI(b), Mecklenburg tjurhuvudbrakteat (c), Håkon Magnusson 1319 (d), Håkon Magnusson 1319 (e), osäkert mynt (f).

ruinen. Det måste dock anses högst otroligt att man varit så mycket noggrannare i den sydöstra delen av koret att man här funnit 16 mynt och inga mynt i övriga delar av kyrkan. Även om undersökningen varierat inom kyrkan måste myntens fördelning antas spegla ett faktiskt förhållande. Man har ofta velat se mynt funna i kyrkor som av kyrkobesökarna borttappade mynt. Om det här rört sig om borttappade mynt borde man ha återfunnit mynt jämt fördelade över kyrkan.

En möjlig förklaring är att tänka sig ett mindre altare vid vilket man offrat ett litet mynt till ett helgon. Myntens markanta koncentration till denna del av kyrkan talar för ett sådant antagande. Det är även troligt att ett mindre altare skulle haft kvar ungefär samma plats även efter en utbyggnad av koret. Därför är det inte förvånande att även de tre sentida mynten påträffats här. Den danska skillingen från 1563 skiljer sig från övriga genom att vara genomborrad. Kanske har detta mynt liksom örtugen som nämns längre fram fungerat som ett hängsmycke. Om den varit ett hängsmycke, är det då troligt att den offrats till ett helgon? Kanske bör den förklaras som ett gravfynd.

Ytterligare ett antal mynt framkom vid utgrävning av Gestad gamla kyrka. Det rör sig här om 10 st mynt från nyare tid som sänts till Kungliga Myntkabinetet för bestämning 1917 och sedan sänts tillbaka till Gestad församling.

När och var dessa mynt hittats är oklart. Det tycks dock som om mynten skulle ha framkommit vid

en mindre utgrävning hösten 1916, alltså året innan totalundersökningen av kyrkoruinen. I ett brev från Sigfrid Gunnäs till Bror Schnittger står att läsa – "de äro funna vid grävning å gamla kyrkotomten".

Mynten var följande:

Sverige: 1478 (1), 2 öre sm 1675 (1), 1/6 öre sm 1666 (1), 1/6 öre sm 1673 (1), 1 öre km 1719 (2), 1 öre km 1720 (1), 1 öre km 1725 (2).

Reval: 1 rundstück (öre) 1665 (1).

Äldst av dessa tio mynt var en örtug från Stockholm 1478. Detta är det första svenska myntet som har årtal. Det skiljer sig från övriga mynt genom att vara omgjort till ett hängsmycke. Myntet är infattat i silver och försett med ögla. Man kan därför tänka sig att just detta eventuellt härrör från en gravläggning. Det är inte ovanligt med mynt i gravar. Man har ofta velat tolka mynt i gravar som någon form av charonsmynt, d v s en färjepening som den döde gav till Charon vid färden över floden Styx.

Övriga mynt koncentrerar sig till två tidsavsnitt. Fyra är från tiden 1665–1675; bland dessa är ett mynt från Reval. Återstående fem, alla av 1 öres valör, är från en period om sex år, 1719–1725. Det hade varit intressant att se var dessa mynt hittades för att kunna påvisa en eventuell skillnad i den kronologiska spridningen. Tyvärr är uppgifterna om fyndomständigheterna så kortfattade att vi inte ens med säkerhet kan säga om mynten är funna inne i eller utanför kyrkan.

Alla mynten från Gestad kyrka

har relativt låga valörer och kan därför antas vara representativa för gemene mans penninginnehav. Mynten säger oss även något om vilka mynt som var i omlopp i den dalsländska jordbruksbygden.

Avslutningsvis kan man konstatera att mynten från början av 1300-talet stödjer antagandet om kyrkans ursprung till 1200-talets senare del.

Apropos ryska mynt*

I biskop Haqvin Spegels *Rudera Gothlandica* som han skrev 1683 under sin tid på ön, finns några beskrivningar som kan vara av intresse. Spegel var själv myntsamlare. Han skriver: "Eljest finns ännu på landet åtskilligt mynt som de ryska köpmännen hava fordom ditfört såsom:

- 1) Denga. På den ena sidan står en ryttare, på den andra Rosor. 100 denga gälla en ducaton.
- 2) Altin galler 6 denga.
- 3) Grifna galler 10 dengae.
- 4) Poltin är en ducaton, galler 100 dengae.
- 5) Rubel galler 200 dengae.
- 6) Copeek, av vilka 100 göra en Rd:r.
- 7) Novogårdsmynt, på ena sidan står Furstens beläte, för vilket en Supplicant bugar sig, på andra sidan några ryska ord.
- 8) Ett mynt på vilkets ena sida står ett krönt oxhuvud, på andra sidan skrift, och det säger Herberstein vara Pleskovs mynt.
- 9) Ryskt kopparmynt kallat Polanj, så ringa att 60 gälla en denga."

Denna text är tagen ur O.V. Wennerstens utgåva av biskop Haqv. Spegels ovannämnda lilla skrift, och tryckt 1901 i Visby.

Olle Henschen-Nyman

* Med anledning av insändaren i SNT 1987:3

Redaktionen lämnar åt läsarna att kommentera detta aktstycke.

DEBATT

Runt men inte taggigt?

Funderingar kring svenska utmärkelsestecken

Efter långa och svåra överväganden lyckades behjärtade utredare under personligt överinseende av ett därmed engagerat statsråd till sist lösa ett av efterkrigstidens allvarliga samhällsproblem. Genom Kungl Maj:ts ordenskungörelse den 6 december 1974 (SFS 1974:768) kunde beslut fattas att fr o m den 1 januari 1975 undanröja de som odemokratiska uppfattade möjligheterna för svenska medborgare att komma i åtnjutande av svenska ordensutmärkelser. Vasaorden med dess lömskt dynastiska anknytning avskaffades helt. Samma gällde Svärdsorden med dess övertoner av krig och våld. Däremot behöll man Serifimer- och Nordstjärneordnarna.

De nya stadgarna gör det fortfarande möjligt att, på förord av regeringen, förläna dessa utmärkelsestecken, men bara till utländsk medborgare eller statslös person som är bosatt utom riket. Intet hindrar heller svensk medborgare från att ta emot och bära utländsk orden.

Alltjämt kan också belöningsmedaljer av officiellt slag – t o m försedda med krona och bild av Konungen – tilldelas svenska medborgare. Dit hör bl a medaljerna *För nit och redlighet i rikets tjänst* (NOR), och den av chefen för utrikesdepartementet den 7 juni 1976 instiftade medaljen i guld, 6:e storleken, *För förtjänster om utrikesförvaltningen*.

Det är lätt att ironisera över den subtila jämlikhetskompromiss som präglar gällande regler för officiella svenska utmärkelsestecken. Den kan också förefalla betydelselös, och uppfattas väl så av svensken i gemen i den mån man har någon kännedom om den. Omvärldens väsentligen avvikande uppfattning om värdet av ordnar och medaljer saknar intresse.

Men det finns faktiskt praktiska

synpunkter, som har fått komma helt i skymundan. Det må vara tillåtet att från en ordensinnehavares lugna distans och utan att tala i egen sak sent omsider komma med ett par reflexioner i anslutning till Leif Pahlssons initierade och engagerande debattartikel "Utred ordensväsendet" i Myntkontakt—Svensk Numismatisk Tidskrift 1984:2, s 33.

Under den period på 1960-talet då bergen började bäva i födslovänder, hade jag att centralt beakta svenska konsulära intressen i utlandet. Vid tiden för den lyckliga nedkomsten förestod jag ett lönat chefskonsulat.

I flertalet länder medför en konsulsbefattning fortfarande viss goodwill. En konsultitel för en afärsman underlättar kontakter med lokala myndigheter och organisationer. Det ökade arbete som ett (olönat) konsulskap vanligen medför ansågs tidigare kunna till en del kompenseras med en internationellt sett prestigefylld ordensdekoration efter ett lämpligt antal år.

När man ville avskaffa svenska ordensutmärkelser för våra honorärkonsuler med svenskt medborgarskap, tänkte man knappast heller på rekryteringsmöjligheterna beträffande denna kategori. Risker skulle bli att man i än större utsträckning blev tvungen anlitna utländska medborgare – i bästa fall med svenskt ursprung eller annan svensk anknytning – eller statslösa personer.

För den olönade konsuln skulle det i det enskilda fallet bli svårt att förstå, varför just han eller hon måste nöja sig med en skäligen obetydlig medalj, när kollegan i grannstaden med samma arbetsuppgifter utan vidare kunde få en mera eftertraktad svensk orden.

Rent allmänt kunde sägas, att man av hänsyn till en artikulerad

men kanske inte helt representativ opinion inom landet skulle avhända sig en förhållandevis billig möjlighet till officiell erkänsla för svenska medborgares insatser såväl utom som inom landet.

Under de relevanta diskussionerna sökte jag och andra med mig att framföra dessa synpunkter. Det är möjligt, men ovidkommande, att de bidrag till instiftandet av medaljen *För förtjänster om utrikesförvaltningen*. Den avses dels för vid svensk utlandsmyndighet lokalt anställd personal, som på grund av utländskt medborgarskap inte kan tilldelas NOR, dels för honorärkonsul, som inte kan förlänas svensk orden.

Resultatet blev i alla fall att vi nu har fått tre kategorier svenska utlandsrepresentanter: de som kan tilldelas NOR, men inte svensk orden; de som kan tilldelas utrikesförvaltningens medalj, men inte NOR eller svensk orden; den personal, utländska medborgare respektive statslösa, som alltjämt kan komma ifråga för svensk ordensdekoration.

Sistnämnda, mera privilegierade kategori är givetvis den som normalt har den minsta anknytningen till det svenska jämlikhetsamhälle vars ideal man ville tillgodose genom reformen.

En konsekvens av det nya systemet blev också att chefen för den svenska myndighet som får i uppdrag att under högtidliga former överlämna en ordensdekoration i utlandet, själv inte har eller kan tilldelas dekorationen ifråga. Det kan leda till generade förklaringar inför närvarande mediarepresentanter om anledningen till denna anomali. Möjligen också till en reflexion av en icke informerad recipient, att det nådevedermåle som han eller hon har hagnats med inte är fint nog för en svensk, men duger för vederbörande.

På ett högre plan ligger det internationellt egenartade förhållande, att en svensk statschef i fortsättningen inte själv kan bära de ordensutmärkelser han eller hon formellt och officiellt kan förläna utländska medborgare i motsvarande

befattning. Kanske får vi om några år se regenten, klädd i mörk kostym respektive "den lilla svarta" och möjligen med NOR eller en dekoration från något av våra biståndsländer, överlämna Serafimerorden till en frackklädd dignitär från helt annat land.

Samtidigt tycks bortfallet av ordensutmärkelser till svenska medborgare ha uppmuntrat tillämpningen av det nygamla system med nådevedermälen som består av tidigare nämnda och ett stort antal andra medaljer.

De svenska ordnarna utdelades till generella personkategorier efter preciserade och hävdvunna kriterier, ofta som ett litet plåster på sår efter långt och troget men mindre välbetalt arbete i samhällets tjänst. Skall man döma av pressuppgifter, förlänas medaljerna nu liksom tidigare — bortsett från NOR — bara selektivt till enstaka medborgare, typ verbala o a artister, idrottsmän och liknande. Detta i alltmer ökad utsträckning, men synbarligen efter luddigare och inte

Odemokratisk belöning m/ä. Foto: JAN-LEO, Ystad.

helt redovisade kriterier. Om det skall anses mera acceptabelt ur demokratisk synpunkt förefaller oklart.

Medaljer har den eventuella för-

delen att vara helt runda och — i motsats till ordenstecken — sakna taggar av olika slag. Inte heller har de korsform, och behöver därmed inte stöta känsliga sinnen. Några fördelar av mera väsentlig art är det däremot svårt att notera.

Avundsjukan har fått triumfera, inte bara över högst mänsklig fåfänga utan också över ett och annat rationellt argument. Men var det verkligen alldeles nödvändigt att kasta ut barnet med det badvattenet?

HES

Medaljkonst

har visats i höst i Stockholm vid separatutställningar av skulptörerna Gunvor Svensson L., Gudmar Olovson och Joanna B. Troikowicz.

De kommer senare att anmälas mera utförligt i SNT.

ULF NORDLINDS MYNTHANDEL AB

Nybrogatan 36 • Box 5132, 10243 Stockholm

Telefon 08-62 62 61

KÖPER • SÄLJER • VÄRDERAR
MYNT • SEDLAR • MEDALJER
ORDNAR

Numismatisk litteratur

Medlem av Sveriges Mynthandlares Förening

! För storsamlares räkning !

söker vi det bästa inom numismatiken:

- utsökta exemplar av sällsynta objekt!
- värdefulla samlingar mynt eller medaljer!
- mynt före 1930 i spegelkvalité!
- alla svenska guldmynt i god kvalité!

HIRSCH MYNT AB

Box 5358, 102 46 Stockholm

Humlegårdsgatan 13

08/783 77 65

RECENSIONER

Bertel Tingström: Plate Money. The world's largest currency. Stockholm 1986. 344 s, rikt ill (även i färg). Kan beställas från Kungl Myntkabinettet, Box 5405, 114 84 Stockholm. Pris 550:— (ISBN 91-7192-674-7).

I Kungliga Myntkabinettets serie över Sveriges mynthistoria har nu Bertel Tingström på engelska publicerat de svenska plåtmyntens historia. Detta praktikverk är uppdelat i 7 kapitel, många bilagor och drygt hundratalet planscher varav sex i färg. Dessutom finns en hel del illustrationer i den löpande texten.

Det första kapitlet beskriver kopparpolitiken och kopparmyntningen från 1624 till 1776. Denna del är en översättning, med obetydliga ändringar, av första kapitlet i Tingströms avhandling från 1984 (Sveriges Plåtmynt 1644—1776). Författaren tar upp myntningens problem såsom kopparprisets fluktuation och den höga myntningskostnaden (den låg på 20% av myntad koppar). Detta leder fram till diskussionerna om plåtmyntning, som hade anor sedan 1540-talets tjocka råkopparplåtar.

Innan myntningen kom igång 1644 hade dock riksguardien Hans Weiler hunnit prägla runda provmynt på upp till över tre kg vikt och 22 cm diameter. Mynten gjordes i valörerna ½, 1 respektive 1½ daler SM, den sistnämnda lika med 1 riksdaler.

Stockholm bancos sedlars popularitet vid början av utgivandet tar även författaren upp, bankens krasch och därefter framtida förbud mot utgivande av sedlar. En sedel om 100 daler SM 1666 motsvarade cirka 160 kg i plåtmynt. Skillnaden i fraktkostnad var stor för höga belopp. Tyvärr existerar inga privata kommentarer i dagböcker och brev från denna tid som beskriver eller klagar på olägenheten med plåtmynten.

Sedan denna anmälan skrevs har jag i *Arkivvetenskapliga studier 6*, Stockholm 1987, blivit anvisad en artikel om Johan Lohms arkiv i Landsarkivet i Vadstena. I detta finns många handlingar rörande penningtransaktioner m. m., officiella och privata. I ett brev från Lantränstmästaren i Jönköping, Zachris Wien, skriver denne till Lohm, "Eljest både har jag varit och ännu är, uti samma undran som Hr bror om plåten själv kan marschera städerna emellan, vilket om så vore, vore för de giriga ett stort minage. Sat Sapienti."

Författaren nämner även att 1737, då bankens reserv av plåtar var som störst, nyttjades 15 olika kallare runt Järntorget för att härbärgera 4,5 miljo-

ner daler SM i plåtmynt eller 3 300 ton. Om en normal villa i dag skulle fyllas från golv till vindstak av tätt packade plåtmynt skulle dessa ändå ej rymmas. Trots detta torde få av dessa ha varit 1600-talsplåtar. Detta kan man ana av utredningen längre fram i boken och sammanställningen (s. 119) av (ovanligare?) "äldre plåtar" år 1709 respektive 1735 i Riksbanken.

I slutet av kapitlet görs en kort, kanske alltför kort sammanfattning av plåtmyntpräglade länder i övrigt, Rysslands och Wismars sällsynta plåtar respektive Danmarks unika 1-marks plåt från 1714. Nämnts borde kanske de romerska i brons gjutna "plåtmynten", Aes signatum.

Efter kapitel 1 kommer färgplanschererna med bilder rörande gruv- och kopparhantering. Tyvärr står det ej var man kan se de avbildade tavlorna i original. Det gäller även många andra bilders ursprung.

Kapitel 2 handlar om koppars väg från gruvan till myntverket. Författaren visar bland annat hur de olika plåtarna antagligen såg ut innan de klipptes till plåtmynt. 1×4 när det gäller 4 dalern, 1×8 för 2 dalern, 2×8 för 1 dalern och 4×8 när det gäller 1/2 dalern. Vid varje klippning kunde alltså plåten delas på mitten.

Av myntverken spelar givetvis Avesta huvudrollen i texten, av 10 796 anmälda bevarade plåtar är endast några hundra präglade på annat håll. I slutet av kapitlet tas dessa myntorter upp, Kengis med 9 bevarade plåtar av 5 typer. Lustigt nog kommenterar ej författaren att 2 dalern 1700 har CAROLVS ● XI ● som inskrift. Den felaktiga omskriften är dock noterad under bilden i författarens *Svensk numismatisk uppslagsbok*, visserligen utan kommentar.

På både 1700 och 1701 är årtale omgraverat på de plåtar jag har sett; den sistnämnda har en arabisk och en latinsk etta i årtale. Dessutom är en etta snett graverad i kongens ordningstal på 1701 års hörnstämplarna, troligen eftergraverad. Är manne alla Kengisplåtar från Karl XII präglade med omgraverade stämplarna från Karl XI?

Från Huså är 82, från Semlan 58 exemplar bevarade av 2 respektive 4 typer, från Ljusnedal 72 plåtar av 5 typer. En stor del av Ljusnedals produktion är, menar författaren, fraktad till och präglad med Avestas stämplarna. Hörnstämplarna på Ljusnedals plåtar har en annan vinkel i förhållande till varandra jämfört med Avestas. Enligt författa-

rens mening tyder detta på att hammarren i Ljusnedal var mindre och därför använde man en annan teknik vid handhavandet under präglingen.

Stockholm hade under åren 1661—64 hand om avklippning och omprägling av äldre, tyngre plåtar, totalt 167 021 daler SM. Av dessa existerar i dag endast 4 stycken plåtar, en 8 daler, två 4 daler och en 1 daler.

Här präglades även kanonmetallplåtarna, vilka tillverkades 1714—16; dessa har ingen myntorts- eller regentbeteckning. Det enda som talar om ursprunget är de tre kronorna i mitten, utom för en del av upplagan 1714 (antagligen de först präglade), vilka har tre franska liljor i stället. Författaren går dock ej in på fördelningen mellan de två varianterna. I Stockholm skedde även övriga kontramarkeringar för att markera förhöjda värden på äldre plåtar.

I slutet av kapitlet tas övriga kopparleverantörer till Avesta upp. Här återfinns Bäsinge med egna stämplarna fram till 1715, 12 kända av 2 typer. Från Garpenberg är något fler plåtar kända, 65 st av 5 olika typer, de första från 1673—74 enligt 1666 års utmyntningsgrund. Alla övriga Avestaplåtar från 1674 har en lägre vikt, alltså myntade enligt 1674 års förordning. Här nämns även att 1712 myntades plåtar med stämpel som angav att privatpersoner levererat koppar till myntning. Detta bör också gälla 1702 och eventuellt dessutom 1672 och -73. Även många andra gruvor försejades Avesta med koppar, såsom Insjön, Loberget, Tomtebo, Björnberget i Dalarna, Tierp i Uppland, Kallmora i Västmanland m fl. Tyvärr hade de ej "egna" stämplarna till plåtarna; i alla händelser är inga bevarade. Till plåtmyntning har även flera kyrkors tak använts, då dessa har restaurerats.

En fördel hade varit att under varje myntort ha en hänvisning till de aktuella planschidorna i slutet av boken. Det kan vara litet svårt att hitta bland dessa. Registret för planschererna är ej heller perfekt.

Kapitel 3 tar upp vikt och storlek för plåtar, remedium och viktföruster i processen. Här visas även i bild de två plåtmyntsvikter från 1710 som finns bevarade, 1/2 daler SM i Avesta myntmuseum och 1 daler SM i Uppsala Universitetets myntkabinett.

Under kapitel 4 går författaren igenom förändringen i stämplarna under åren. Nämner bl a att den enda skillnaden mellan de sju 10 dalers plåtar som finns bevarade är årtale 1645 på en av dem. Ändå avbildas i bilddelen två varierande stämplarna, både i mittstämpeln och i hörnstämplarna. På Avestas exemplar av mittstämpeln omges mynt-

mästarskölden av små fyruddiga "stjärnor", efter DALER finns ett kolon. På Ericsbergs exemplar finns inga sådana tecken. I hörnstämplarna på Avestas exemplar finns, på var sida om årtalet, likadana "stjärnor" som i mittstämplarna. På Ericsbergs exemplar finns där i stället en dubbel fransk lilja på var sida. Även andra detaljer avviker något.

Dessutom kan nämnas, att den 10 daler som tidigare fanns i Riksbankens samling, vilken Rålamb beskrev (handskrift i Kungl myntkabinettet) då han ägde detta exemplar, också avviker. På Rålambs teckning är en punkt ritad efter DALER och årtalet omges av två rosor. Detta exemplar, som nu är försvunnet, beskrevs av Nescher omkring 1806 och Bondes exemplar beskrevs av Stiernstedt 1871, i båda fallen helt felaktigt. Det verkar som om ingen av dessa herrar hade sett respektive plåt. Visserligen skriver Stiernstedt 1864 att han beskriver Rålamb's försvunna exemplar, vilken beskrivning överförts till 1871 års utgåva av *Beskrifning öfver Svenska kopparmynt och Poletter*, men han verkar att ha tagit intryck av Nescher, vilken placerat franska liljor (enkla) i alla fem stämplarna; dessutom har den CHRISTINA • D • G • REGINA • SVEC helt utskrivet i omskriften på hörnstämplarna. Detta i stället för CRS. Mer lik övriga plåtmyntsvalörer alltså.

Lustigt att notera är också att på sida 113 finns avbildat ett tecknat förslag till stampar för 1 daler SM, en mittstämpel och två olika hörnstämplarna, den ena med större krona och den andra, av Adolf Fredrik själv signerad och approberad, med mindre krona. Ändå finns på 4 och 2 dalern både stor och liten krona under flera år.

Under kapitlet finns även en tabell över vilka år myntmästar- och myntortsmärken använts respektive en tabell över stavning av ordet silvermynt, om arabisk eller romersk valörsiffror använts mm under olika år på de skilda valörerna.

Kapitel 5 tar upp vad som kan observeras på bevarat material, såsom olika präglingstekniker, ingraveringar och annan åverkan, från högre valörs plåtämnen till lägre valör nedklippta plåtar, vilka därigenom fått avvälg form. Dock nämns inte hur vanliga dessa är.

Kapitel 6 och 7 är, med små förändringar, en översättning av författarens avhandling från 1984, kapitel II.

Antalet rapporterade plåtar har sedan dess stigit med några hundra och författaren menar att det kan finnas ytterligare några tusen exemplar, kanske ända upp till 19 000 totalt bevarade. En siffra som kanske av försiktighetsskäl är

tilltagen väl högt. Dock påverkar dessa ej rapporterade plåtar icke denna undersökning. Sedan denna recension skrevs har det stora sydafrikanska fyndet framkommit med över 2 000 plåtar, se SNT 1987:8 s. 228. Vad som däremot påverkar mycket materialet är exporten av plåtar. Denna har inneburit att det från 1600-talet för varje präglat miljon daler silvermynt har bevarats endast 134 DSM. Motsvarande på 1700-talet är 600 DSM. Dessutom var utmyntningen under 1700-talet dubbelt så hög, jämfört med 1600-talets. Detta innebär att endast ca 10% av de bevarade plåtarna är från 1600-talet. Därför bygger de båda undersökningarna, i kapitel 6 De bevarade plåtarna och i kapitel 7 Plåtar nämnda i fynd, i stort sett endast på 1700-talets material.

Alla uppgifter har matats in i ett dataprogram och en mängd frågor ställs och besvaras. Av intresse är att notera, att antalsmässigt skiljer det ej speciellt mycket mellan de olika valörerna av de bevarade plåtarna mellan 1716–1746, men nominellt så svarar 4 och 2 dalern för 80% och halvdalern för 7%.

Innehavet av plåtar har här delats upp i länder och olika ägarkategorier, privata, institutionella och statliga. Härav befinner sig 9 749 plåtar i Sverige och Finland, varav cirka 3 000 i privat ägo. I bilaga 7 har dessutom plåtarna fördelats på olika präglingsorter och år, men tyvärr ej olika ägarkategorier för varje år.

Undersökningen i kapitel 7 omfattar 546 fynd med sammanlagt 4 897 plåtmynt. Dessa delas upp i olika distrikt i Sverige och Finland separat och förtecknas i olika tabeller för olika tidsperioder. I tabellerna är utskrivet fyndort, typ av fynd, antal plåtar, nominell valör, snittvalör och sista representerat årtal. Till varje period hör en karta över Norden med fynden utlagda. Därefter noteras speciella omständigheter och övriga föremål i fynden. Fynden kommenteras, Sverige och Finland jämförs. Jämförelser görs även med bevarat material och tidigare undersökningar av andra författare.

Kapitlet avslutas med en översikt över plåtmyntperioden. Därefter kommer alla bilagor, de flesta i tabellform, utmyntningsgrunder, kopparringproduktionen år från år, total utmyntning i plåtar år från år, tillverkade och exporterade plåtar mellan 1777 och 1812 mm.

Slutligen följer bilddelen där de flesta plåttyper är avbildade i helform, dessutom de olika mittstämplarna och alla årtalsstämplarna. En del varianter är medtagna men de kunde vara flera. Några funderingar: 1 dalern 1689 skulle lika gärna kunna vara 1685, eller?

Bildkvaliteten är ej att jämföra med författarens *Svensk numismatisk uppslagsbok* eller Ahlström-Almer-Hemmingsson *Sveriges mynt 1521–1977*, vilka har glättat papper.

Men det är ett praktfullt och imponerande verk som bör finnas i varje svenskt numismatiskt bibliotek.

Anders Frössell

Types on Russian coins of the XIV–XV centuries, an iconographic study, A. V. Chernetsov. Översatt till engelska av H. Bartlett Wells. BAR International Series No 167 1893. 191 sidor + XLII bildsidor, hft. Kan erhållas från British Archaeological Reports, 122 Banbury Road, Oxford OX2 7BP, England. £ 15 eller \$ 24.

Visste Du

... att påven utgivit s k *avlatsmynt* (polletter är ett bättre namn) för pilgrimer som kommit till Rom?

... att flera protestantiska kyrkor utgivit *nattvardspolletter* för sina församlingsmedlemmar, främst i Tyskland (lutheraner) samt i Schweiz och Skottland (kalvinister)?

... att påven Clemens VIII lät slå en *absolutionstaler* (i själva verket en medalj) när Henrik IV år 1594 gått över till den katolska läran och hans bannlysning därför kunde hävas?

... att det fanns ett guldmynt kallat *Alfonso de ouro*, den första cruzadon som utgavs i Portugal, och som fick namn efter Alfonso V (1438–1481)?

... att det sovjetiska guldmyntet *červonec*, som fortfarande slås till förmån för utländska guldspekulanter med typer från 1920-talet, har sitt namn från den ryska benämningen på utländska guldmynt under 1700-talet, främst holländska dukater?

... att den engelska benämningen *cash* för de kinesiska kopparmynten med fyrkantigt hål i mitten kommer från deras malajiska namn *ca* och att de på kinesiska heter *ch'ien*?

... att den indiska *rupien* har sitt namn efter sanskrit *rūpya*, som betyder "bearbetat silver"?

Köpenhamn contra Stockholm — för 150 år sedan

En besökare i den kgl. Mønt- og medaillesamling — då under Christian Jürgensen Thomsens förfarna vård — har 1836 gjort följande reflektioner i dagspressen, som inte utfaller till jämförelseobjektets fördel. Han åsyftar givetvis Kungl Myntkabinettet i Stockholm:

Mynt-Cabinettet och Medaljsamlingen utmärker sig icke mindre genom den planmässighet och prydighet hvarmed de äro ordnade och den lätthet som derigenom uppstår att nästan på egen hand vägleda sig genom dem, än genom myckenheten af dyrbara praktexemplar af slagna skådepenningar. En politisk fördomsfrihet, som aldrig borde saknas i vetenskap och konst, har i denna samling äfven skänkt ett rum åt ett exemplar i guld af den stora medaljen som i Sverige slogs öfver "tåget öfver Bält," med *Carl Gustafs* bild och inskriften: *Natura hoc debuit uni*. I förbigående må nämnas att samlingen af Svenska medaljer är här i hög grad fullständig. Stockholm har ock ett Mynt-Cabinett, nationen har i flere generationer lönat en *Garde des médailles*, samlingen är större och märkligare än den Danska, efter hvad jag har anledning tro, — men alltsammans ligger huller om buller i ett par skrubbar i Kungl. Slottet, och det har fordrats ett *verskildt* statsanslag åt en ung i Köpenhamn fostrad, skicklig och nitisk vetenskapsman, för att åtminstone få en *början* till ordnande af samlingarne. Han har emellertid satt till helsan och äfventyrat lifvet i dessa osunda kallarnästen!

Den "garde des médailles" som åsyftas är riksantikvarien Liljegren, helt utarbetad av sina många göromål, bl a som t f riksarkivarie (han begick påföljande år självmord genom att dränka sig i Djurgårdsbrunnsviken), den unge, i Köpenhamn fostrade vetenskapsmannen är Bror Emil Hildebrand, vår store museiman och numismatiker, som skulle efterträda Liljegren och ingalunda "satte till helsan" — han levde till 1884!

LLt

Annonser och reklam

är äldre än vi tror. I vårt land finns exempel (det gällde visst tobak) från 1600-talets senare del. Tidningsannonser är vanliga i 1700-talets press, även beträffande mynt och medaljer. Här nedan följer ett par exempel från stockholmspressen år 1839:

Gamla Svenska Silfvermynt

iffrån 1400:talet til år 1767. Medaljer. de äldsta Kopparmynt, m. m., säljas styckvis i Hr Backlins Hattstofferebod vid Gust Ad. Torg. Äfven finnes en svit Silfver-Riksdalrar, samt en superiör Wiener-Flöjt i foderal, för mycket billigt pris, jemte Myntböcker.

Medaljer

m. m., försäljas dagligen (kl. 9 f. m. - 4 e. m.) till betydligt nedsatte priser uti Huset No 14 i Enkhusgränden, 3:ne tr. upp, till höger inne på gården.

FRÅGE-SPALTEN

Fråga:

I Paper Money - The Official Bimonthly Publication of the Society of Paper Money Collectors, vol. XXIII n. 3, May/June 1984, citeras en notis ur Foster County Independent, Carrington, North Dakota av den 30 november 1922 med följande lydelse: "Stockholm. — A Swedish bank note company has received an order from the Soviet government to print notes aggregating a face value of 5,000,000,000 rubles, according to the Riga correspondent of Svenska Dagbladet. The Swedish company in question made the unique proposition that it would accept scrap copper and brass in lieu of cash payment, an offer which proved especially attractive to the Soviet authorities." Undertecknad skulle vara intresserad av ytterligare infor-

mation om denna affär, i synnerhet om vilket tryckeri som utförde arbetet och om vilka sedlar det rör sig.

Lars Carlzon

Svar:

Den som främst sysslade med dessa frågor var A. Platbärzdis. I en artikel i Nordisk Numismatisk Årsskrift 1959, *Ryska sedlar tryckta i Stockholm*, skriver han huvudsakligen om sedlar som hade tryckts av Centraltryckeriet i Stockholm 1919 på beställning av den vitryska nordarmén under ledning av general N. N. Judenitj. I slutet av denna artikel (s. 133—135) tar Platbärzdis upp frågan om även andra ryska sedlar tryckts i Sverige. Han har i detta sammanhang tagit med ett citat ur SvD (31/8 1922) som berättar att *Sovjet placerar i Sverige stora order på sedlar. Det har länge varit känt, att Sovjets behov av pappersrubler varit så stort, att de ryska sedeltryckerierna icke förmått effektuera alla statsbankens brådskande jätteorder. Stora order på sedlar ha gått till utländska firmor, och, enligt vad jag erfarit, har även Sverige hugnats med beställningar i ganska stor skala. Detta säregna handelsbyte är just nu av ett visst intresse, emedan en representant för en svensk firma för närvarande uppehåller sig i Moskva och i dagarna kunnat rapportera, att han när som helst får kontraktet undertecknat.* Vidare i tidningsnotisen talas det om svenska eller halvsvenska firmor som lämnade anbud till Sovjet. Platbärzdis gjorde en del efterforskningar på Centraltryckeriet om någon tryckning skett där. Svaret blev dock negativt. Varken AB Finbruken eller Papyrus hade tillverkat papper avsedda för sovjetiska sedlar.

Platbärzdis ansåg det möjligt att en svensk eller halvsvensk firma tog emot en order på tryckning av en del av 1922 års ryska sedlar men att framställningen skedde i Tyskland.

Om någon annan forskat i denna fråga och kommit fram till ytterligare resultat är för undertecknad okänt.

Ian Wiséhn

Sovjetisk sedel, 10 rubel 1922 (Pick 130); möjligen har sedlar av denna typ tryckts genom svensk förmedling. Foto Gunnel Jansson, T, RAÄ/SHMM.

FÖRKORTNINGAR som ofta återkommer i SNT

- Ant(ell) = Appelgren, T.G., och Tudeer, L.O.H.: Förteckning öfver Antellska myntsamlingen i Helsingfors svenska mynt. I–III. Helsingfors 1906–36.
- App(elgren) = Appelgren, T.G.: Gustav Vasas mynt. Stockholm 1933.
- Bo(nnier) = Beskrivning öfver Isidor Adolf Bonniers samling av Carl XI:s mynt, utgiven av Berta Holmberg. Stockholm 1931.
- Brenner = Brenner, E.: Thesaurus nummorum sueo-gothicorum... Stockholm 1691 (1:a upplagan, även i nytryck med kommentarer av N.L. Rasmusson och E. Nathorst-Böös) och 1731 (2:a upplagan, utg. av N. Keder).
- Bruun = Sammlung des Herrn L.E. Bruun, Kopenhagen: Schwedische Münzen. 1–2. Auktionskatalog A. Hess, Frankfurt a.M. 1914.
- Hild(ebrand) = Hildebrand, B.E.: Sveriges och svenska konungahusets minnespenningar, praktmynt och belöningsmedaljer. 1–2. Stockholm 1874–75.
- Hy(ckert) = Hyckert, B.E., och Lilienberg, V.E.: Minnespenningar öfver enskilda svenska män och kvinnor. 1–2. *NM* XVII: 1–2. Stockholm 1905–17.
- KMK = Kungl. Myntkabinetet, statens museum för mynt-, medalj- och penninghistoria
- Lindgren = Lindgren, T.: Sveriges mynt 1719–1776. Stockholm 1953.
- LL = Lagerqvist, L.O.: Svenska mynt under vikingatid och medeltid samt gotländska mynt. Stockholm 1970.
- NM = Numismatiska Meddelanden, utgivna av Svenska Numismatiska Föreningen, Vol. Iff. Stockholm 1874 ff.
- NNÄ = Nordisk Numismatisk Årsskrift. 1936 ff.
- NNUM = Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad. 1936 ff.
- Ossbahr = Ossbahr, C.A.: Mynt och medaljer slagna av främmande makter i anledning av krig mot Sverige. Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien. Uppsala–Stockholm 1927.
- SB = Ahlström, B., Almer, Y. och Jonsson, K.: Sveriges besittningsmynt – Die Münzen der schwedischen Besitzungen – Coins of the Swedish Possessions. Stockholm 1980.
- SM = Ahlström, B., Almer, Y., och Hemmingsson, B.: Sveriges mynt 1521–1977. The Coinage of Sweden. Stockholm 1976.
- SNF = Svenska Numismatiska Föreningen
- Sti(ernstedt) = Stiernstedt, A.W.: Beskrifning öfver svenska kopparmynt och polletter. 1–2. Stockholm 1871–72.
- Th(ordeman) = Thordeman, B.: Sveriges medeltidsmynt. Nordisk Kultur XXIX, Stockholm 1936.
- T(ingström) = Tingström, B.: Svensk numismatisk uppslagsbok. Mynt i ord och bild 1521–1972. 3:e uppl. Stockholm 1972.
- W(ahlstedt) = Wahlstedt, A.: Minnespenningar öfver enskilda svenska män och kvinnor. I. Ny följd. Numismatiska Meddelanden XXIV. Stockholm 1925. Tredje följd. Numismatiska Meddelanden XXIX:1–2. Stockholm 1937–43.

i börsen låg han ensam kvar,
en liten Flensburg bland ruiner.
Med Kungens bild af Lea sken
den enda tröst, som då jag hade,
och klangen av min guldslant
sade:

"hvad du är för en lycklig en!"
Väl var han liten, just en trogen
bild af den lilla "öringen",
men mycket mera *fin* än den,
ty "Wallenberg i ljuset drog en".

LOKE

"Med kungens bild af Leasken"... Carolinens åtsida. Kungl Myntkabinetet. Foto N. Lagergren/ATA.

Carolinen* med värdet 10 francs enligt latinska myntunionens bestämmelser hade ju tillkommit på initiativ av A. O. Wallenberg i den gamla ståndsriksdagen — det är detta som åsyftas i sista raden. "Flensburg bland ruiner" är en något dunkel tanke, men har att göra med det nyss utståndna dansk-tyska kriget, vilket som bekant förlorades av Danmark och där Sverige spelade en mindre ärofull roll genom de löften om hjälp som Karl XV gav men inte kunde infria, då han desavouerades av sin regering. Kan någon förklara, vad skalden menar med "Med Kungens [Karl XV:s] bild af Lea sken..." Ett litet pris utlovas!

LLT

* Om detta mynt kan lämpligen läsas i Ernst Nathorst-Böös' lilla skrift, utgiven av Numismatiska Litteratursällskapet i Göteborg.

Dikt om carolinen

Våra mynt blir då och då kommenterade, kanske dock mera sällan i bunden form. 1868 lästes i stockholmpressen följande dikt av signaturen "Loke":

Guld!

Den nya tiden är mig kär,
den nya Carolinska tiden;
ty gyllne blir nu jemt liqviden,
och Sverige rikt som Peru är.

Snart ligger här i Nordanlanden
blott guld, blott guld på folk i
handen,

och blanka Caroliner gå,
i stora massor, som förslå
i folkets fickor upp och neder.
Med lystnad tänker jag på eder.
I gäster från en bättre värld:
o, ställen fort till mig er färd!

En af de nya Caroliner
jag egde i dess första dar;

SPECIE MYNTHANDEL HB

Köper o säljer
Mynt • Sedlar • Medaljer

Spec. Äldre svenska kopparmynt.
Sedlar före 1900.
Kommissionsuppdrag – Auktioner.

Storgatan 19, Box 69
574 01 VETLANDA
Tel 0383/153 01

Ordföranden har ordet

För 1987 var målsättningen att låta ännu fler få del av vår kära hobby — numismatiken. Ju fler vi får med i vår förening desto större möjlighet har vi att dela med oss till ännu fler — till glädje för våra nya vänner och för oss själva. Men det är svårt att nå ut — vi måste därför *alla* hjälpas åt att skaffa nya medlemmar, om vi skall lyckas.

Styrelsen försöker skaffa fram hjälpmedel — det senaste är ljudband med diabilder, som i begränsad omfattning har kunnat lånas från SNF under 1987, och som har blivit mycket uppskattat även i våra nordiska grannländer. Eftersom huvuddelen av den svenska numismatiska expertisen finns i Stockholmområdet har det varit naturligt att vi skall försöka dela med oss av allt intressant, i första hand till våra anslutna föreningar. Genom att utnyttja banden, som behandlar många olika områden, kan nya intresse- och samlarområden skapas och fördjupas och därigenom aktiveras och vidareutvecklas föreningarnas medlemmar.

1988 års årsmöte, som kommer att hållas i Kalmar med Kalmar Myntklubb som värdförening, har många intressanta inslag. Reservera därför redan nu den 14—15 maj 1988! Bestämmelser för resan och besked om hur anmälan skall göras kommer i SNT.

Vår verksamhet är omfattande — vi behöver för att kunna vidareutvecklas få med fler som hjälper styrelsen i dess arbete, så att vi alla kan få ännu trevligare. Du, som känner Dig manad, var snäll och kontakta Margareta Klasén på kansliet eller någon i styrelsen! Tack!

Så till sist — tack för gott arbete under det gångna året!

God Jul och Gott Nytt År
Göran Bergensträhle

Värvningsbroschyr

Det finns en broschyr för värkning av nya medlemmar på kansliet. Om Du vill göra en insats — tala med Din vänner och ge dem en broschyr! Du får dem gratis från kansliet.

FÖRENINGAR

ESKILSTUNA NUMISMATISKA FÖRENING har möten på Nya Gästis kl. 19.00 sista tisdagen i varje månad utom december. Auktion varje gång.

FAGERSTABYGDENS MYNTKLUBB sammanträder första helgfria måndagen i varje månad (utom i juli och augusti). Ny lokal: Gillesstugan i Kolarby, Skogsvägen 5, Fagersta. Tid: kl 19.00. Under verksamhetsåret anordnar myntklubben 4 st anbudsauktioner med senaste anbudsdag den 3 okt, resp. 4 dec. Upplysningar: tel 0223/116 71.

FALU—BORLÄNGE MYNTKLUBB: Möteslokal Kristinegården Falun kl 19.00 den 15/12. Korta mötesförhandlingar, bytesaktiviteter och som regel ett tema varje gång.

MYNTKLUBBEN GOTEN, Visby har möte kl 19.00 på Solhem den 29/12. Upplysningar 0498/157 24.

GÖTEBORGS NUMISMATISKA FÖRENING håller möte på Traktören, Köpmansgatan 20 den 7/12 kl 18.45. Antik- och medeltidssektionen håller möten i Schackspelets Hus kl 18.30—ca 21.00 den 6/12, 1988: 21/1, 4/2, 25/2, 3/3, 13/3, 12/4, 5/5 och 19/5. Resa till England den 24/3. Svenska sektionen: 6/12 och 15/12. Upplysningar: Birgit Hahne-Eriksson 031/52 14 29 och 031/17 79 70 (Bo Nordell) under dagtid, ej helger eller lörd/sönd.

HALMSTADS MYNTKLUBB har möte med auktion i Klara-salen kl 18.30 den första måndagen i varje månad utom juli—aug. Upplysningar: 035/12 96 76.

HÖÖRS MYNTKLUBB har möte med auktion i Höörs Plåts matsal den andra torsdagen i varje månad. Upplysningar: Evert Olofsson 0413/221 51.

KALMAR MYNTKLUBB har möten första helgfria måndagen i varje månad (utom juni, juli och augusti) kl 19.00 i SE-banken, Storgatan 17, Kalmar. Upplysningar: tel 0480/159 29, 0480/115 84. Auktioner varje gång.

KATRINEHOLMS MYNTKLUBB har möten första helgfria onsdagen i varje månad på restaurang Storstugan, Stortorget 1, Katrineholm. Upplysningar: tel 0150/210 45 el 151 00.

KLARÄLVDALENS MYNTSAMLARE. Upplysningar: 0563/603 47.

KRISTIANSTADORTENS NUMISMATISKA FÖRENING har möten med auktion på Henggården, Norrtullsgatan 9, Kristianstad, kl 18.30 den 18/12. 1988: 22/1, 19/2, 18/3, 15/4, 20/5 och 17/6. Listor och upplysningar genom Ingvar Nilsson 044/713 28.

LUNDS NUMISMATISKA FÖRENING har möten kl 19.15 den första onsd. i månaden. Lokal: Utbildningshuset Studentlitteratur, Åkergränd 1. Upplysningar: tel 046/12 25 93.

MYNTKLUBBEN NICOPIA har möten andra måndagen i varje månad på Pensionärsgården, V Trädgårdsgatan 57, Nyköping, kl 19. Upplysningar: tel 0155/134 29, 671 54, 128 41.

NORRKÖPINGS MYNTKLUBB har möte med auktion kl 19.00 tredje tisdagen varje månad utom i maj—augusti, i Ektorps fritidsgård. Auktionsvisning börjar kl 18.00. Även icke medlemmar är välkomna. Beställ lista på tel 011/12 50 12.

NÄSSJÖ MYNTKLUBB. Upplysningar: tel 0383/158 35 kl 07.00—09.00.

SAMLARKLUBBEN NUMIS, Skellefteå har möten första torsdagen i varje månad i NV-huset, konferensrummet. Upplysningar: tel 0910/186 80.

SKARABORGS NUMISMATISKA FÖRENING, har möten med auktion den 6/12. 1988: 10/1 och 7/2. Lokal Club Balder på Kulturhuset Oden i Skövde kl 16.00. Upplysningar tel 0500/808 50 (Thord Lund).

SKÅNES NUMISMATISKA FÖRENING; Malmö. Mötesadress IOGT, Kungsgatan 16 A. Klubblokalen Kungsgatan 38 A, Malmö, håller öppet varje tisdag kl 19—21 under september—maj.

SÖDRA DALARNAS MYNTKLUBB sammanträder första torsdagen efter den 15 i varje månad kl 18.30 i Rembostugan, ca 5 km norr om Avesta utmed riksvägen. Upplysningar: tel 0226/562 78 eller 0225/131 52.

TRELLEBORGS MYNTSAMLARKLUBB har möte andra måndagen i månaden kl 18.30 i Södersläatts Sparbanks samlingsal, C B Friisgatan 4 A, Trelleborg. På programmet står auktioner, föredrag, lotteri mm. Upplysningar: tel 0410/345 44.

TÄLJE MYNTKLUBB, Södertälje, har möte i Wendelas rum, biblioteket Luna kl 19.00 andra tisdagen i varje månad. Upplysningar: tel 0755/619 38 eller 313 14.

NUMISMATISKA KLUBBEN I UPPSALA. 8/12 julfest med föredrag, 1988: 19/1 föredrag, 16/2 auktion, 15/3 årsmöte och föredrag och 19/4 föredrag, alla på Uppsala Universitets myntkabinett. Tid: 19.00. Upplysningar: 018/14 97 11.

VETLANDA NUMISMATISKA FÖRENING. Upplysningar: tel 0383/158 35 kl 07.00—09.00.

VILLSTADORTENS MYNTKLUBB, Smålandsstenar, har möten andra månaden i varje månad utom juni, juli och augusti. Föredrag o dyl följs av auktion. Servering. Upplysningar: tel 0345/112 95. Lokal: Biblioteket, Smålandsstenar (källarlokalen).

VÄRENDIS NUMISMATISKA FÖRENING, Växjö, har möte med auktion den 1/12 kl 18.30 i Röda Korsets lokal, Kungsg. 18, Växjö. Upplysningar 0470/731 14.

VÄSTERÅS MYNTKLUBB har möten på kafeterian, Vallby friluftsmuseum kl 19.00 första onsdagen i månaden. Närvaroloteri vid varje möte. Upplysningar: tel 021/13 94 94 (efter kl 18).

ÖREBRO NUMISMATISKA FÖRENING har möten med auktion Järntorgsgatan 3 den 2/12. Upplysningar: tel 019/13 52 13.

AUKTIONER

SVENSKA

December

9 AB Stockholms
Auktionsverk

1988

Mars

9 AB Stockholms
Auktionsverk

April

23—24 B. Ahlström
Mynthandel AB
30 AB Stockholms
Auktionsverk

UTLÄNDSKA

December

2—4 Essen, Schenk-Behrens
9 London, Glending's

1988

Januari

28—30 Los Angeles,
Bowers & Merena

Mars

16—17 Sydney, Spink
24—26 New York,
Bowers & Merena

**GYNNA
SVENSK
NUMISMATISK
TIDSKRIFTS
ANNONSÖRER**

Myntexport

Det är inte bara våra silvermynt, främst 1-kronor, som på sin tid exporterats till utlandet. Företeelsen är gammal. Redan Gustav Vasa (och kungar före honom) klagade över att "myntet löper utav riket" och bad myntmästaren tillse, att det inte var för mycket silver i nypräglarna, så att nedsmältning inte skulle vara attraktiv. Även på 1800-talet gick specier utomlands. Ätta år efter silvermyntfotens återinförande läser vi i tidningen Svenska Biet:

— Sw. Biet innehåller, att med Ängfartyget Swithiod, som den 11 dennes [december], för sista gången i år afgick till Lübeck, exporterades 10,000 Sw. Silfwer-Specier och 3000 Piastrar. När man nu tillägger allt Silfwer-Specie-mynt som blifwit utfördt under förra och detta år, så är wäl det icke så underligt om man klagar på att så litet Specie-mynt finnes i rörelsen.

Med piastrar avsågs den internationella peson (peso de à ocho, dvs "1 peso om 8 realer"), som slogs i Spanien samt främst Syd- och Mellanamerika in på 1800-talet och användes i synnerhet i orienthandeln. Den hade för Sveriges del förlorat i betydelse och det rörde sig tydligen om något äldre lager, som ansågs obehövt. Men specierna? Kanske det främst rörde sig om tyska och nederländska?

Nödmynten

från Karl XII:s regering har *inte* baron Görtz till upphovsman, det har SNT påpekat flera gånger, men fördomen tycks vara outrotlig hos allmänheten, hur många gånger än sanningen återges. Så tidigt som 1855 kunde man läsa följande i en stockholmstidning:

"Baron Görtz uppgifves orätt såsom uppfinnare av Mynt-Tecknen *Kronan* och *Publica Fide*; ty han hade denna tiden ingen del uti Rikets hushållning; men — allt skyldes sedan på honom; Figur-Teckningen och öfverskriften är författad af dåvarande Presidenten uti Kongl. Kommerce-Kollegium *Daniel Niclas von Höpken*; Kongl. Förordningen härom utkom den 23 Mars 1715; af desse Mynttecken slogs i början 1 million Daler Silfvermynt; och angående *Kronan* utkom förut Kongl. Förordningen derom d. 14 Mars samma år då det äfven utgafs och antogs i handel och vandl."

(*Kronan* utkom först 1716, här misstar sig författaren. — Red:s anm.)

Det andra nödmyntet, *Publica Fide*, spefullt kallat "Görtzens kokerska". Efter här citerad tidningsnotis.

Numismatisk disputation

Den 16 december kl 10 f.m. precis disputerar fil. kand. Kenneth Jonsson, Stockholm, på Stockholms universitet (Frescati), hörsal 10, hus E, i ämnet arkeologi, särskilt nordeuropeisk (professor Mats Malmer) över ett numismatiskt-vikingatida ämne: The New Era. The Reformation of the late Anglo-Saxon Coinage. Opponent blir Dr. M. Metcalf, Oxford.

LLI

AB TUMBA BRUK
MYNTVERKET

MINNESMEDALJ MED ANLEDNING AV

DELAWARE-JUBILEET 1638-1988

Med anledning av att det 1988 är 350 år sedan kolonien Nya Sverige Delaware grundades utger Samfundet Kungl. Myntkabinettets Vänner en medalj skapad av skulptören Ernst Nordin. Medaljen präglas vid AB Tumba Bruk Myntverket i Eskilstuna som också svarar för försäljning och distribution.

År 1638 anlände de första svenska kolonisterna till Delaware i Nordamerika, utsända av drottning Kristinas förmyndarregering. 350-årsjubileet firas under år 1988 med besök av kungaparet, utställningar, två jubileumsmynt m. m. Samfundet Kungl. Myntkabinettets Vänner, som önskat manifesteras minnet av vårt äldsta kolonisationsföretag, har vänt sig till skulptören Ernst Nordin, som skapat modellerna till den medalj, som nu utbjudes, präglad av Myntverket i Eskilstuna.

Åtsidan visar i närmast symbolisk form ett svenskt äkta par vänt mot ett indianskt, de ursprungliga innevånarna; mellan dem vågor från Delawareflodens mynning och en indiankanot.

Frånsidan har ett seglande skepp mot en moln- och stjärnprydd himmel. Fartyget är ingen exakt avbildning av den lilla svenska flotta - två fartyg - som anlände till Nya Världen.

Det gläder Samfundet och Myntverket att kunna erbjuda dem som intresserar sig för svensk medaljkonst ännu ett vackert prov på sin gemensamma utgivning.

Medaljens diameter är 45 mm. Den slås i guld, silver och medaljbrons. Fakta meddelas i vidstående ruta. Beställningen kan göras på talongen eller direkt till Myntverket, tel 016-12 03 00.

LARS O. LAGERQVIST

Museidirektör
Kungl. Myntkabinettet

Foto: BENGT A. LUNDBERG

Fakta om medaljerna

Metall	Diameter	Min.vikt	Upplaga	Pris
Guld 18 K numr uppl	45 mm	80 g	25	10 900:-
Silver 999/1000	45 mm	50 g	600	440:-
Medaljbrons	45 mm	50 g	600	210:-

I priserna ingår etui, frakt och 23,46 % moms. De gäller t o m 31 mars 1988 och leverans sker mot postförskott i den takt beställningarna inkommer.

Sändes till **AB TUMBA BRUK MYNTVERKET**

Svarspost

Kundnummer 75823005

S-631 01 Eskilstuna

Frankeras ej
Myntverket
betalar portot

Härmed beställs mot postförskott medalj över Delaware-Jubileet

Bronsmedalj, patinerad st à 210:-

Silvermedalj 999/1000, patinerad st à 440:-

Guldmedalj 18 K, numr. upplaga st à 10900:-

Namn..... Gatadress

Postnr..... Postadress..... Tf'n.....

Till
AUKTION 37
23—24 april 1988

Emottager vi nu bättre
Mynt · Sedlar · Medaljer · Ordnar

Vi kommer bl.a. att sälja Del 1 ur Torgny Lindgrens
SEDELSAMLING
och en
Mycket fin samling romerska mynt
Sista inlämningsdag 30 januari 1988

**B. AHLSTRÖM
MYNTHANDEL AB**

Kungsgatan 28—30
Box 7662
103 94 Stockholm
Tel 08-14 02 20, 10 10 10

SVERIGES MYNTHANDLARES FÖRENING

är en sedan 1973 etablerad sammanslutning av mynthandlare, hitintills 25 företag i 11 olika städer i landet. Föreningen är ensam i sitt slag i Sverige. Samtliga är medlemmar i Svenska Numismatiska Föreningen och har skrivit under uppropet mot myntförfalskningar. — Genom samarbete med de övriga medlemmarna vill varje mynthandlare förbättra och utöka sina tjänster.

Den nuvarande medlemmarna är:

B. Ahlström Mynthandel AB
Kungsgatan 28, Box 7662
103 94 Sthlm 7, tel 08-14 02 20

Amneklevs Mynthandel
Skolgatan 20, 602 25 Norrköping
tel 011-10 29 50

Antikören
Stureplatsen 1, 411 39 Göteborg
tel 031-18 39 60

Hirsch Mynt AB
Humlegårdsgatan 13, 3 tr., Box 5358
102 46 Stockholm, tel 08-783 77 65

Karlskrona Mynthandel
Hantverkargatan 11
371 35 Karlskrona, tel 0455-813 73

Rune Larsson Mynthandel
Österlånggatan 16, 502 32 Borås
tel 033-11 03 15

Lunds Mynthandel
Klostergatan 5
222 22 Lund, tel 046-14 43 69

Malmö Mynthandel
Kalendegatan 9, 211 35 Malmö
tel 040-11 65 44

Mynt & Medaljer HB
Sveavägen 96, Box 19507
104 32 Stockholm, tel 08-34 34 23

Mynt & Metallbörsen i Sthlm AB
Norrmlästorg 1, 4 tr., 111 46 Stockholm
tel 08-20 55 01

Myntet i Malmö
Stora Nygatan 17, 211 37 Malmö
tel 040-12 99 30

Mynthuset
Biblioteksgatan 5, Box 7049
103 86 Stockholm, tel 08-20 51 81, 20 60 52

Ulf Nordlinds Mynthandel AB
Nybrogatan 36, Box 5132
102 43 Sthlm, tel 08-62 62 61

Noréns Mynthandel
Box 123, 742 00 Östhammar
tel 0173-103 81

Norrtälje Mynthandel AB
Tullportsgatan 13, Box 4
761 00 Norrtälje, tel 0176-168 26

Numis Mynt & Frimärkshandel AB
Kasernorget 6, Box 2332
403 15 Göteborg, tel 031-13 33 45

J. Pedersen Mynthandel
Skolgatan 24, 502 31 Borås
tel 033-11 24 96

Peo Mynt & Frimärken AB
Drottninggatan 19, Box 16245
103 25 Sthlm, tel 08-21 12 10

Selins Mynthandel AB
Regeringsgatan 6
111 53 Stockholm, tel 08-11 50 81

Specie Mynthandel HB
Storgatan 19
574 00 Vetlanda, tel 0383-153 01

Strandbergs Mynt & Frimärkshandel AB
Arsenalgatan 8, Box 7377
103 91 Sthlm, tel 08-20 81 20

Thörnströms Mynt & Sedlar AB
Drottninggatan 48
582 27 Linköping, tel 013-13 54 65

Ticalen Mynthandel
Stureplatsen 3, 411 39 Göteborg
tel 031-20 81 11

Ingemar Wallin Mynthandel AB
Kungsgatan 4 b 2/2 tr, Box 7317
103 90 Sthlm, tel 08-10 00 57, 10 00 58

Håkan Westerlund Mynthandel AB
Vasagatan 42, 111 42 Stockholm
tel 08-11 08 07

SVERIGES MYNTHANDLARES FÖRENING
Box 19507, 104 32 Stockholm, tel 08-34 34 23